

ცისკარი

1865

დეკემბერი.

წელიწადი მეშვიდე.

11633

წოდება თხზულებათა:

- I— ავრთრა (რამანი. ნათ.). . . გრ. რხულოვისა.
- II— 1, სატრფოს. (ლექსი). . . თ. აღ. ჭავჭავაძისა.
- 2, ჩემს სატრფიალს. (ლექსი. თ. ნაკ. ბარათაშვილისა
- 3, სამი ლექსი. . . დ. ბურიევისა.
- III— შაქრის ტყე ამერიკაში. . . გ. დიდუბულიძისა.
- IV— სპ.რსეთის ზღეწია . . . ივ. კვლახოვისა.
- V— სხუა და სხუა ანბავი. . . მოლაყბისა.

ცფილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

1865 №12 (ჩხ).

2/11

ს ვ ტ ო ტ ა.

წილანი კაპიტანის წილისა

(ახვლიურდგან.)

ნათ. გრიგოლ

~~1865~~
11633

უნდა ჩამოგხადო. ამასთანავე ქალმა დანახვამ სახეს რუმბები ბოჩკებით და ყუთებით, რომელიც კოლასკას მოჭსდევდნენ. ამ ბარგის დანახვამ უურცო გაამხიარულა კაპიტანი, რომელიც არა სოგამდა კომპლემენტებს.

— მე უნდა ერთი შიშობა გამოგატოო, კაპიტანო, უთხრა ქალმა, ისევ კოლასკაში მჯდომარევი.

— მიბძანეთ.

— ამბობენ, რომ შენი პარასოლი აშირებს გაქტევას სხვის პარასოლთან, თუ ეს მართალია, მე არ შემიძლიან შენი მგზავრი ვიყო.

კაპიტანი შეერთა.

— მე ერთხელ შიში ვგამე მაგ პარასოლებით გაქტევაში, განატრეულა ქალმა და, მეორეთ აღარ მინდა თავი ხიფათს მივსტე.

კაპიტანმა ჩამოჭკვიდა თავი და არ იცოდა რა პასუხი მიეცა. ერთის მხრით ამისი უკრძობადა, რომ მოგზაურნი მიუწერდნენ შიშს, მაგნოლია აჯობებსო და იმიტომ ვერ გაჭებდაო იმასთან გაქტევაო; მეორეს მხრითაჲ, არ აესრულებინა თხოვნა ლამაზის ქალისა, მეტრე იმ ქალი-სა, რომელიც იყო მიფლობელი დიდის ბარგისა და მდობრის მამულისა, რომელსაც შეეძლო წელაწადში რამდენაჲ კერძე გამოეკვანა ამის პარასოლზედ რამდენიმე ასი ბოჩკა შაქარი და თამბაქო, ეს იქმნებოდა კაპიტანის მხრით არა თუ უსდევლობა, არამედ უანგარიშობაც თავის სარგებლობისა. რა ეს ყოველი წარმოადგინა, სარგებლობის ფიქრმა დასძლია და კაპიტანმა უთხრა დღეს-ნების:

საქართველოს
1948 წ.

— თანახმა ვარ თქვენის პირობისა, გაძლევ სიტყვას, რომ ჩემი დასავლეთის ღამისა იარაღი იქონიებს გაქტევას.

— კმარა! გმადლობთ! დიდათ დამავალე, კაპიტანო. უბანეთ ჩემი ბარგიც მიიღონ, ეს კოლხისკაც. ეს უფასო ლი ჩემი მოურავია. აქ მოდი, ანტონ! ეს ეველას უურს უგდებს. როდის წავალთ, კაპიტანო?

— ნახევარ საათის შემდეგ უკვევალდ.

— რასან აგრიან, მე ესლავ ჩავჯდება შარახოდში. ამ სიტყვებით ქალი მსუბუქად გადმოვიდა კვიპაუიდან და მიაწოდა კელი კაპიტანსა, რომელმაც ზდილობით გააგრილა ის ქალების ოთახში, არა თუ მხოლოდ ჩემ დიდ სიგრილობად, არამედ მრავლის სხეებისადა, რომელნიც აღტაცებით უყურებდნენ ამ მშენებელს მოკლინებას. —

ეს ქალი ყოველის მხრით იყო მშენებელი, მაგრამ ამ სიღამისთვისან შეკრებულ ქმონდა სიკვლეუნიც ტანისამოსშიც და ქტეკშიც, რომელნიც აჩვენებდნენ, რომ ის მშენებელი იყო საზოგადოებასა და ქმენასა; იქნებოდა ოცის წლისა, შეხედულობა იმისი იყო გულგანის, გამბედავი; ცოცხალი და მხარულის გულისა. ხეტა ის ქმონანი იყო? მე არ ვგონებდი ამას, ამიტომ, რომ ქმონანი ქალი არ იტყვოდა: «ჩემი ძღვანტაცია, ჩემი მოურავია» იქნება ქმონია იყო; უმაწვლი ქმონია, მაგრამ ესეც არ მჩვენებოდა შესაძლებელად: იმას არა ქმონდა ჩემ თვალში მიმოსურს ქმონისა, არც ტანსაცმელში და არც სხეში, არ ეტყობოდა იმას მგლოვიარება. ამიტომ უფრო მინდოდა გულით შეტყობა ამ ქალის ვინაობისა, რომ

ეკიზაჟიდეგან ჩამოსვლის დროს იმან განსხვავებითს შემოხსედულობით ამგულა მე თვალთ. მეტად ნუ დამძახავთ ამ გომოთქმისათჳს, ჯერ მომისმინეთ. მე ერთად წაშიც არა მგონება, რომ იმის შემოხედულებას გაშოეცხადებინა აღტატება; მე იმ დროს მეტად უმანწელი ვიყავი, რომ მომეტეუებინა ჩემი თავი ამ გვარის ოცნებითა. ან რათ წარმოვიდგენდი, რომ იმისთანა გაბრწყინვალეუელს ღამაზ ქალსა, რომელიც იყო მთვლარეული მდიდრის პლანტატისა, რომელსაც ჰქვანდა თავისი მოურავი, მისა ხურები, ჰქვანდა თავისი საკუთარი ეკიზაჟი და მამულები, წემსედ გარდმოეხება მოწყალეების თვალთ, რომელსაც მე მაშინ შუდი მინეთილა მიტყაოდა ჯიბეში. გგონებ ჩემი სახის და თვლების ფერმა, განსხვავებითა ტანისა მამოსა და იმან—რომ ჩემში ჰხედავდა სხუა ქმრისნიერ კაცსა, მიიზიდეს ერთს წამს იმისი უურადდება. მაგრამ ამის უურადდება ჩემშიაც განაღვა სურვილი, შემეტეო იმ ქალის სახელი მაინცა. «იმის მოურავი მიშველის მეუთქი,» ვიფიქრე მე. ეს იყო მაღალი ჭკადარ ფრანცუცი, კარგათ წაღმული, ესე პატრონსურის სახისა, რომ შვიძლებოდა იმ ქალის მამად მიეღოთ.—

—მოწყალეო კელმწიფეკ! უთხარ მე მას: ვინა ბძანადება შეხი ქალბატონი?

—კეთილშობილი ქალი, მიპასუხა იმან.

—მაგას ვეკლა იტყვის, ვისაცვი ექმნება ბედნიერება მაგ ქალის ნახვისა. მე სახელსა გკითხამ.

—სახელი რათ გინდა?

—განა საიდუმლოა?

მოსუცმა რადც წაიბუტბუტა და სურვი შემომაქცია ა.
მაგრამ მე მაინც შევიტყე ამ ქალის სახელა უცრად.
მე მივდეკ იქით, სადაც აღაგებდნენ ზარხოდსედ ამ
ქალას ბარცისა. ეს იყო სამსე ბოხეგბა დარას ხორციით
გამხდარას ლოცებით, ფქვილებით, ტომრები ყვით,
სხუა და სხუა ყვითები, ტყავის ჩემოდენები, და ერთხედ
კვრა ქაღალდი, რომელსედც წავიგათსე: «მადმოაზედ
კვებია ბუხანსონ.» —

უგანასკნელმა სარმა ჩამაწვარუნა. ვიბეგბა აილეს;
თოკები აჭსწაკის ზაღუბასედ ანუ გემის ბანსედ; შამანამ
დაიწყო სურსუნი; თვლებმა დაიწყეს ტრიალი და აღაქა-
ფეს წყალი, და უშეელებელი ზარხოდა შეცურდა შუა
წყალში, მდინარე მასასიბი უშეელებელი წყალია, და
ამას ვაღმა და გამოღმა ნაბარებსედ დტემულა მინდერება
მიჭსტატებს ადამანას თუალსა. გაბდვიით ვიტყვი, რომ
მთელს ხმელეთსედ ამასედ უმშენიერესი ადგილ მდგო-
მარეობა არ შეიძლება: კაცმა არ იცის რით დაჭსტატებს
და რასედ დააყენოს ტანტვიფრებულა თუალი. ერთგან
შრიადებენ დაქრებულნა შაქრის ლელწმა; მეორეთ-
გან ლელამს ბრინჯის ენა, მესამედგან — თოორ თოვლე-
ბრეგ გაფენილა ბამბა; აქა იქ ჭსდგანან დადრანა სასა-
ხლენა მშუწნიერის ბაღებით, ორანუერებათ, — საითაც
მიიხედამ, ახალი სხუა და სხუა კარტინა სურმუსტოვას-
ნის ველისა ატატებს კაცის თუალსა — მაგრამ ამ მშუწ-
ნიერებამ არ დაშავაწეს მე კვებინა ბუხანსონსა, იგი იყო
ქაღების ოთახში, და თუ არ ახლოდ მცნობებს და სა-
თესავებს, იქ კატებს არ ჭქონდათ ნება შესვლისა; ხო-

ღო ჰარხოდსედ გიქნებოდით ასამდინ ჰარხა და მე მას
თში ვრთსაც არავის ვინცობდი, არც ქალსა და არც კას
ცსა. ვიღამაც იწყო ჩაიული კოლოკობსედ და გვირხია გას
ვადოთ კარი ქალების ოთახსა. — ამაზედ ჰსთხაკეს კაპი-
ტანს და მანც მიჰცა ნება. გაიღო კარი სამოთხისა,
იქიდგან შემოჰბერა ნიაგა და სუო მინუტში ერთი კოლო
აღარ დაჩნა ჩვენს სადგურში. კარი ქალების ოთახსა
ღია გაუშკეს და ქალ კანსა თავისუფლად ერთმანეთმა
აირიგნენ. ეგვნიაც გამოვიდა მხიარულად და სწორეთ
ჩემს ჰირ და ჰირ მიეშო გრესილსკედ; ერთს წამს იმან
თვალი თვალში გამიყარა აღრინდელივით; შემდეგ იგი
წამოდგა კრესლოთკან აღრუელას სხით, თითქმის უკმა-
ყოფილოდ თავის თავსედ ანუ ჩემსედ და შევიდა თავის
ოთახში. რა გაწინე მე იმას? მგონია, არაფერი არც
სიტყვით, არც შესედულობით, არც მოძრაობით. მე იმი-
სოჯს ხმა არ გამოცია, არც გავსძრუელებ, და ჩემი გაუ-
ბედავია შესედულება არ უნდა მიეღო იმას კადნიერებად.
მე მეტად გამაკვრეს ამ ქალის ქცევამ, და დარწმუნებული
რომ მე სრულებით ვეღარა ვნახამ იმას, გამოვედ ოთა-
ხიდგან და აველ ჰაღუბსედ. —

დიდმშტწნიერი მსუ აბირება ჩასკლას; იმის შექის-
აგან წვალი ევითლად დაზღაპება; თიქში შესული დაკ-
ცქეროდი ამ მშტწნიერებას. უეცრად ხმიერობამ გამომი-
ევანა მე ამ თიქრისაგან. მე დავინახე, რომ ჩუწსს უკან
გახქარებით მოცურამდა დიდი ჰარხოდდი. ეს იყო მაგხო-
ლია, და ვხედამდი, რომ ჩქარა მოგვეწყოდა იგი, იმ
წამს შემომკისმა მე ქვეითის ოთახებიდან სხუა და სხუა

ნაიჩი ხმეობა, ფეხების ბარტყუნა, ქალების ყრიაბუღი. ამჯღრეულების მიხედა იყო მოახლოება ჩქნის წინა აღმდგის პარახოდისა მაგნოლიასი. მანამდისინ ეს ან გამოჩენილიყო, ყველას დაუიწედა, რომ გაქცევა ანუ გასწრობა უნდა მომხდარიყო ამ პარახოდებში; მაგნოლიას დანახვამ ყველას ისევ მოაგონა და შოგზუტები ჭსთხვდნენ ჩქნის კაპიტანსა მოახდინოს გაქცევა და მოუმატოს რჩეული. კაპიტანი ანა შერებოდა.

— რა სულელობა მომივიდა, რომ ამ პარახოდში ჩაკვექ! ამბობდა ერთი.

— რასაკვრეულია! შერმისაც ჩაკვდები აქ! დაუმატა მეორემ.

აღრეულება და უსიამოვნება ხშირდებოდა ჩქნის პარახოდზედ მაგნოლიას მოახლოებაზედ. აშკარად სჩინდა რომ რამდენსამე მინუტზედ მაგნოლია გაგვასწრობდა. კაპიტანს დაჭსტინოდნენ და ლანძღამდნენ ხმა მალღვი; იგი მოთმინებით იტანდა ამას. — მაგნოლია მოგვასლოვდა ზქელი კვამლი ამოდოდა ამის ბუსჩიღვან, თითქოს ტყის ცხელი კვიდებოდა.

— ისინი ღორს უკეთებენ! კიღამაც დაიძახა.

— შეხედეთ, რადენი გროვა ღორისა უწყვიათ ფეხში! შეჭყურა მეორემ.

მე მივაქციე თვალნი იმ მხარეს და ვნახე, რომ მარათალს აშობდნენ: დიდი გროვა შავის ღორებისა ეწეოთ პალუბაზედ და წამ და უწევი აგდებდნენ განითლებულს გახურებულს ფეხში. —

ცხვირი მაგნოლიასი დაუპირდაპირდა ჩქნის პარახოდს.

დის თავსა, ხმეობება და აღრულება ჩქებში უფრო მთა-
ქობა. დატინვა, მაგნოლიდგან გვესმოდა. მაგნოლია
დაგვიპირდაპირდა. განვლთ ერთმა წამით; სინემემ მთა-
ილო იქაურება. ერთ წამით — და მაგნოლიამ გაგვასწრო!

— ბარქალა მაგნოლია! ფას დასავლეთის ბებრო და
არა ლამაზო! უგინოდა და ხარხარებდა ხალხი მაგნო-
ლიდგან. —

არ შემიძლიან აღვწერო უსიამოვნება ჩქებნი პარახოდ-
სკედ; ყოველნა ჰპოვებდნენ, რომ ჩქებნის კაპიტანის
ქტავა მეტად უგუნურება იყო. მეტ გხვდამდი, როგორც
ამ გვარს უგედრებასკედ კაპიტანს ლოყები უწითლდებოდა
და თვალები უფლდებოდა წყენისაგან. თავის მოსაშო-
რებლად, იგი ჩვიდა ქალების სადგომს; იქ უარესი
უგედრება და სიანხლე დახვდა ქალებისაგან.

— მოწყალებო კელწითუნო! მიუბრუნდა იგი ქალებს:
არათერი არა მომიპოვებდა რა უმეტეს სიამოვნებას,
როგორც აღსრულება თქუებნის სურვილისა, მაგრამ ახალ
ოქლიანიდგან გამოსულამდინ მე დაგვიპირდი. ერთს კუ-
თილშობილ ქალსა, თითქმის პატროსანი სიტყვა მივეცი...

აქ ერთმა უმარჯლმა ქალმა სიტყუა გაწყვებინა:

— ოჰ! კაპიტანო, სავარჯლო კაპიტანო ნუ მიჭსტემ
ნებას იმ სამაგელს პარახოდსა ჩქებნი გაგვასწროს! მოუ-
მატე ორთქლი და გასწარ მაგნოლოიას, თუ დმერთი გწამს,
კაპიტანო!

— როგორ! უთხრა განვრგებით კაპიტანმა: თქუებნი
არ მოგეცით სიტყუა . .

— მართალია! შეჭყურა ეგებნია ბეხანსონმა (ეს ის იყო),

მაგრამ მე დამავიწყდა მე განთავისუფლებ სიტყვისაგანსაც და დანიშნებისაგანსაც. თუ ღმერთი გწამსთ ეტადე გასწორე! გესმის, რა რიგით გვაჯავრებენ ჩუქნა!

კაპიტანის სხე ერთს წამს ადიგნო სიხარულით, მაგრამ ისევ ჩქარა შიილო იმან დღონებული მდგომარეობა.

— თუმცა მადლობელი ვარ თქვენსა, უთხრა კაპიტანმა, მაგრამ სავიწყხარად უნდა მოგახსენო, რომ ჩვენ ვინავე შეეკებრძოლებით მაგნოლიას: ისანი ფეხს ახურებენ ღორით, რომელიც დიდი თადარიგი დაეჭვრათ; ხოლო მე, რაგი თქვენს სიტუება მოგეცით, რომ გაქცევა არ იქნება: მეოქი, რასაკვირვლია თან აღარ წამოვიდე ღორც. შეშით განურება ფეხისა ჩვენს კელას რას გვიშეუღის.

— ღორი! წამოიძახა ეკებნამ: ორასი საკმარ იქნება?

— თო! უფრო ცოტა, უმასუხა კაპიტანმა.

— ანტონ! ანტონ! დაუძახა თავის მოურავს: რამდენი ღორი მოგვაქვს თანა?

— თი ბონკა, უმასუხა იმან თავის დაკვრით.

— თი ბონკა! ვგონებ საკმარ იყოს, კაპიტანო? თუ გმარა, თქვენსა ჭირის სინაფელა იყოს.

— თას მოგანთმეკ. უთხრა კაპიტანმა სიხარულით.

— არა, არა! ხარჯი ჩემი იყოს. მე დაგაშადე. ჩვენს ღორი არ გვაკლია. ანტონ, მარტოვი ღორის ბონკები, და ეკებნის ამოღება შედუბასედ, და ამას მოსდეკდენ გრავა თაყვანისმცემელნი.

ღორის ამბავი ჩქარა განგრეულდა ჩვენს შარხოდსედ.

სიხარულის ევირილით მიეგებენ ამ ემაწვდეს ქალსა, რომ
მელმაც მიჭსტა შემწეობა მაგნოლიის დამარცხებისა, რომ
მელსაც საკმაოდ გაესწრო კიდევ ჩუჭნოვსა.

ეველას გელები შეუდგენენ მუშაობას: ბოჩკებს მღაგდა
რებდნენ, ხსნიდნენ და ღორებსა ჭყრიდნენ ანოებულს
ფეხში. რკინის კედლები ჩქარა გაწითლდნენ, ორთქლმა
სქლათ აიწია, ჰარახოდა შეთრთოლდა მამინის ჩქარის
შოქმედებით; თვლებმაც იწუეს სიბქარით ტრიალი. ეო-
ველნი განმუდნენ და უცქერადნენ მოუმიწეოდ წელს
ხასსა, რომელიც ჭყოფდა ჰარახოდას მამუბრეებს.

დაბნულდა. ტაში არც მთვარე, არც ვარსკვლავები არა
ჭსნიდნენ; ყუათული წვალა ბზწინავდა. და ჰარახოდებიც
ერთმანეთს ხედმდნენ. იმდროს, რომელიც ჩუჭნს ჰარა-
ხოდს მოუმატეს ორთქლი, მაგნოლია დაწინკებულდი
იყო იმაზედ ოთხის ვერსათ. კარგა ხანს გასწია, კიდრე
ჩვენ დავრწმუნდებოდით. ეწევა ჩვენი ჰარახოდა თუ არა.
დასასრულ გაპიტანმა დაგვაჟერა, რომ კარგი მანძილი
მოკვეწიეთო. ერსს საათს შემდეგ ეველასოზნ ტხადი იყო,
რომ ჩვენი ღამაზი მახლავდა მაგნოლიას; ჩუჭნ და
იმას შორის ერთი ვერსილი იქნებოდა. ახლა ჩუჭნის
ჰარახოდიდან დაუწყეს დატინვა და ოხუნჯობა მაგნო-
ლიელებს. შუა ღამემ კიდევ მოატანა; ანუენ არა ფი-
ქრობდა ძილისათვის, და ამას სამაგიეროდ ღოთობას
მიჭევეს კელი სიხარულით. ჩუჭნა გაპიტანაც ტხამადა
მკსაკრებს, და სრულებით დავიწუდით ჰარახოდზედ სი-
ფრთხილედ — ღამის სიბნელეში მიჭფრინამდნენ ჰარახო-
დები. ათის მინუტის შემდეგ ჩუჭნნი ღამაზი გაასწრო-

ზღა მტენიანს; ოცის მინუტის შემდეგ დამატების
ყვირილი გაჟახდებოდა ჩუჩუნის მალაქობიდან წყლის ნახ
პირებსედ.—მე კაპიტანთან ვიდეგ და მწუნაჭებით ვსვლას
მდი, რომ იგი მეტად ხშირად შედიოდა ბუჭეტში სა
სმელ საჭმელის სახლში. კაპიტანი მივიდა გემის ტყვიან
თან და დაუწყო წინ ყუჩება: ტყვიანი მოჩანდნენ მას
რკინივ მსრივ მდინარისა, შუღ ვეხსოდ ჩუჩუნგან. რა
ეს შეამცნია, კაპიტანი შეკრთა და შეჭყვიანა:

—ეს ბრუნა.

—დიად უბასუხა ჰარასოდის მსახურმა. ჩქარა მოკვლით
მანდამდინ.

—ღმერთო დიდებულო! მე უნდა კელი ავიღო გაქცე
ვახედ.—

—როგორ? ჭკითხა მსახურმა: ბრუნე რას გეიშლის
ჩუჩუნა?

—მე აქ უნდა დავსდგე. მე უნდა—უნდა უნდა გადმო
ვსო ის ქალი, რომელმაც ლოკები მოგვცა!

—ოჰ, რა საწუნარია! წაიბუტბუტა მსახურმა: რამდენ
ნსამე წამსედ მატნოლიას გაკასწრობდით. რა უბედურებაა!

—თავი უნდა დავანებოთ, უთხრა კაპიტანმა: მოახ
რუნე ჰარასოდო. ამ ბრძანების შემდეგ კაპიტანი ჩაიჭრა
ქვეით რა ვნახე იმის აღკულებს, მეც თან გავეკე.—

—ჩვენ მაინც კელი უნდა ავიღოთ გაქცევასედ, უთხრა
კაპიტანმა ეგვიანს.

—რათა? ჭკითხა ქალმა გაკვრებით: განა ლოკები სა
კმაო არ იყუა?

—არა ეტ არარის მიხეცი, უთხრა კაპიტანმა: ჭხედამ

იმ ტიტულებს?

— ვხედავ, რა არის?

— ეს ბრენჯე გასლავს. თქუტს აქ აზიკებთ ჩამოხდომას.

— ოჲ, მართლა მართლა! მაშ ამის მისეზით აყენებთ
გაქტეკას?

— რასაკვრეკლია.

— მაშ მე აქ აღარ ჩამოვხდები. ჩემთვის რას ნიშნავს
ერთი დღე? მე ვერ ისე ბებურია არა ვარ, რომ ერთი
დღე დამნანდეს. ჩემთვის ნუ იფიქრებ, შობს წამიყვასუ;
ხვალ დილით შემოდინან დავბრუნდუ.

კაპიტანი გავარდა სასარულით და მისხურებს მიჭსტა
ს:ჭირთ ბძანება. — ჩუენი ღამასა მათუზანავს წინ და ეწევს
თავის მომჯობრე შარხოდსა. უფრთა და უფრთა ხსლთ-
კლებს იგი — დასასრულ დაუზირდაზირდა!

ღამასმა გაუსწრო — კაპიტანი ქუდს იქნევს ჭკერში,
და მოასმა გიჟანა დ:მარტკებისა!

რა ეს პირველი სმა გიჟანა განგრტულდა შუადამის ჭკ-
რში, იგი მაშინვე შეწვეტა რადტ საშინელმა აფოთქი-
ლებამ, რომელმაც შკარეია ჭკერი, წუაღი, მიწა! სეკბი
და ხადხი აიტატა — აიტატა სეკიო, ბოღმა ჭკერია
ავსო, და საშინელი ღრიალი სსსო წარკვეთილებისა მო-
ასმა ღამის სიბნელეში.

აღრეულებს იყო საშინელი. მე მაშინვე მივხედა, რომ
უთუოთ ქვაბი გასქდა მეთქი; ისეც იყო. მე თუთონ არ
ვიტოდი რასა ვშურებოდა, მე ქეით ჩაკეტურ, იქ შევდექ
და მიმოვიხედუ. წინა შარხი შარხოდისა ავსებულყო კვას-
მლით და ტხელი ორთქლი შემოდინდა ოთახებში. მა-

შინა განუმეზღაყო; თვლები აღარ ტრიალებდნენ; ბუნარი ნაპერწკლებს აღარ ისროდა; მაგრამ ეკარილი ხასხასას, ლახძვას. წვეკლას, ურიაშულა დედგატეხას, კენესა დაჭრილებისა და იმათი, ვინც იხერხებოდა. — ვოკელი ესე საშინლად მიჰკედდა ყურებს — კაპიტანი, ლოცმანი და ვოკელი ვინცთა შარხოდის წინაპარსკედ იდგნენ, სულ დაღუპაღიყვნენ — მე ვგრძნობდა, რომ უნებელი ვიყუ, და რასაკერძეულია შირველი ჩემი ფიქრი იყო, თავი მომერხინა როგორც. — შარხოდი იმ გვარად წამხდარს იყო, რომ გვერდზედ წაიწია. ნეტა დიდხანს იტყუარებს კიდევ ამ გვარად? — ვფიქრობდა მე. თითქმის ჩემის ფიქრის შარხის მოსატყუად, ვიღამაც შეჰკვივლა:

— ღმერთო დიდებულო! შარხოდსა ჭსძიარაშსო!

ამ კვილს სხუა უარესი კვილიც დაერთო: დაიძხეს შარხოდი იწიოსო! და იმავე წამს მართლად საშინელი აღიავრდა ჭუკში. მაშინ ყველას ფიქრი მოიქცა შარხოდი ასაკენ; იგი თუმცა ჩუქს შირღაშარ ბიცურაშდა, მაგრამ იმასა და ჩუქს შორის დიდა სიგანე იყო; იმას მოშკელესამდინ განა ჩუქსნი შარხოდი შემავრდებოდა წყალში?

შირველისავე შესეღულებით მე დაკრწმენდი, რომ ეს შემდეგელა მე ვგრძნობდი, რომ ჩუქსნი შარხოდი ნელსელა იწედა ძარსა, და ტეცხლად ემიქრებოდა შარხოდის უკანა შირსაცა. — ერთის წამის დაგარკვაც აღარ შეიძლებოდა: ჩუქს უნდა ან ნებთ ჩავტვინაღვიუავით წყალში, ან დამწვარ ვიყავით, ამ ორში ერთერთა ზუცაღებელი იყო. მე სრულებით არ შეშინოდა ჩემის თავის

სა, ანათუ იმიტომ, რომ, სხვებსუდ გულოვანი ვიყავი, ანამედ ამიტომ, რომ მე ბევრველ გამომეტადნა ამ გზა-ნი საშაშროება და უოკელოვს მსათა შქონდა ხოლმე ჩემი თადარიგი—ამ გვარ შემთხვევისათვის, ეგრეოვე ესა და მეტულებოდა ჩამადანში დასახსნელი იარაღი; (ზრახ-კებისაგან გაკეთებული იუბკა.) იმის წელსედ შემოკვრა ერთი წამის საქმე იყო; ხოლო იმათი უშაშრად შემქმ-ლო მეტურგნა ანათუ გახიერ მდინარეში, ანამედ სღვა-შიაცა.—

საჩქაროდ შემოვიარ ჩემა დამსნული იარაღი და შევი-კეტე კარი ერთს ოთახში, ამიტომ რომ მე წელისა უფ-რო არ შეშინოდა, როგორც იმასი, რომ არ დაკნასე ხელსა, რომელსაც შაშით სარდატემულნი დაბოდნენ აქა იქ. მე ვიტოვდი, რომ თუ იმათ ენახათ ჩემა დამს-ნული იარაღი, ერთს წუთს გარე შემომურტუებოდნენ, ან წამართმევდნენ მამანვე, ან წყალში შემამყვებოდნენ და სოგი იქნება წამელებდა, სოგი კელში, სოგი სად სოგი სად და მეც დამახრხოზდნენ, თჯოონაც დაიღუპე-ბოდნენ. ხოლო მე უცდიდა, ვადრე პარასოდს ჩაჭისი-რამდა წყალი. ამ დროს შემამესმა კარებს უკან დახარა-კი: ესენა ივერენ ევერენა და თავისი მოურავი. მთხუცო ჭკრეივდა სვამებსა და ცდილობდა მთროთოლვარის კელ-ბით გარდაება იგინი ერთმანერთსედ, მითომ პარომი უნდა გაკეთებინა. იმის ანა ჭქონდა თოკები, კელტახო-ცებისა და გრძელი ლენტების გარდა, რომელთაც ინეკდა თავისი უაწველი ქაღალტონო კაბადგან! ეს პარომი კატა-საც ვერ შეამაგრებდა, მაგრამ ნ.თქვამა: დამსრჩვადი

ჩაღას უჭიდებოდაო» — მე გხედამდი, რომ ეს ჰარომი ერთს წამსაც არ მოუმატებდა იმას სიტოცხლესა სკამუბი იუენენ ძმამის წითლის ხასა და იქნება მაშინვე ჩაუძირა. — მე ჩემი სიტოცხლის დაცვის იმედი შექონდა. ახლა მომივიდა ფიქრად: შეიძლება, რომ ჩემ სიტოცხლესთან ეს ქალიც მოვარჩინო. დამსხველი იარაღი ჰატარა იყო და ორივეს ვერ შეგვიმატებდა. რა იქნება ეს იმას შემოვკარა და მე ცუტვით მივსდიო? მე ცუტვას კარგათ ვიცი. ნეტა შორს არის წულის ნაპირი?

მე გარდუხედე; ცუტხლის ალი კრტლად ანათებდა წყალსა. მე გხედამდი წულის ნაპირს; ორი კრსი იქნებოდა ჩუქნამდინ, მკრამ ნაპირს — მეტად ჩქარი იყო წყალი.

«იქნება ცუტვით გავიდე»? ვიფიქრე მე, მაგრამ გავალთუ დავისრჩევები, ვეცდები ის ქალი მოვარჩინო »

რასაკვრველას, თუ ევკანია ბუნანსონი მოხუცებული ანუ მახანჯა უოფალიყო, და არა უმაწული და ღამისა, მაშინ ეს ფიქრები სრულებით არ მომივიდოდა, და იძულებული ვიქნებოდი იგი და თავისი მოურავი დამეტოკვებანს სკამების ჰარომის სანახრად. —

— მადმუასელ ბუნანსონ! შეუძსე მე კარებიდგან.

— ვილაც შეძახის! ჭსოქუა სანქაროდ ქაღმა, რა ჩემკენ მობრუნდა: დმეტოე ჩემო! ვინ არის?

— ის, ვანტ . . .

— არა! წაიბუტბუტა გაჯვრებათ მოხუცისა მოურავმა, იმან იფიქრა, რომ მე მანდა შევეცილო იმას ჰარომსა; არა! ეს ორს ვერ შეიმატებს, მოწყალეა კელმწიფე.

— ერთსაც ვერ შეიმატებს, უზასუხე მე. ქაღო, კვ

სკამაბი ანაფურში ვარჯა, უფრო ჩქარა დავახჩხოვნ. აი ეს ინებო! ეს მოგარჩენს სიკუდილის! და მივეცი და სახსნკელი იარაღი

— ეს რა არის! მკითხა იმან საჩქაროთ; შემდეგ რა მანუღა რაც იყო, განგრძედა: ანა, ანა, ანა! თქვენს თვთონ, თქვენს თვთონ მოიხმარეთ.

— მე მგონია, რომ უმაჯისოთაც შეეძლება ცურვით გაგადე ნაპირამდნ. ჩქარა გამომართოთ, ჩქარა! დროს ნუღარ ჭკარვამთ. სემა მანუტის შემდეგ პარახოდს და სკარამს, და ვერ მკორე არ მოგკველებათ, იქნება ცურვლისა შეეშინდეს და ვერც მოგვეშეკლებს.

— ღმერთო ჩემო! ღმერთო ჩემო! დიდ სურათგანო უცნობო! . . .

— ჩქარა ჩხტი წყალში! შეუეჯრე მე ნე გეშინიან! მეც ეხდავ გამოვევები ცურვით.

ქალი შამათ თუ ჩემის იმედით გარდემო წყალში. ერთს წამსედ მე დაეინახე იმისა თუარბი ტანისამოსი წყალსედ მოტივტივებულა.

ამ დროს გიღმაც წამვლო გელში მე შემავტრიალდი. ეს იყო ანტონა.

— მომიტყეე, კეთილშობილო ჭახუკო! მომიტყეე! ევიროდა იგი და ცრემლი სდიოდა ლოყებსედ.

მე მინდოდა მეხასუნსა რამ იმისთვის, მაგრამ მამანეკ შევამცნაე კაცი, მდგომარე თუთ იმ ალაკს, საიდგანაც ჩხტი წყალში ქალი. მე ვნახე, რომ იმ კაცს თვალები ეჭირა დასახსნელის იარაღისაკენ. იმისა განსრახსულება ცხადათა ჭინინდა.

რავი დაპირება იმანტ წყალში ჩანტომს მე ვსტატე მას
საუელში კელი და უკან გადმოვყენე. აღმა განათა იმი-
სა სახე, და მე ვიტან რომ ის იყო ის კაცი, რომელიც
მენძლევებოდა.

— ნე კჩარებით, უფალო! უთხარ მე. რა კელიდგან
არ უშეებდი.

იმან მიხსენს მე საშინელი ლანძვით და იმას შუ-
მართულს კელში გაბრწყინვა ხანჯალს. ისე ანაზღად
ამოიძრო მან ხანჯალი, რომ მე ველარ მოვასწარ ამეტი-
ლებთან დაგვრა, და ერთს წამს ვიგრძენ რომ კელში დამ-
ჭრა; მაგრამ ვიდრე ის კიდე განამოკრებდა დაგვრას, მე
ასე ამოვჭკარ მუშტი ნაკაშში, რომ იქვე გარდიჭა სკა-
მსედ და ხანჯალიც კელიდგან გავარდა. მე ავიტატე ხან-
ჯალი და ერთი წამი ვირეოდო, დამხანჯლა მეც ის
ავასაკი თუ არა; მაგრამ უმჯობესმა გრძნობამ დამარცხა
ჩემი სანტხლე და ხანჯალი წყალში გადაძახე; მეც მას
შანვე ჩვეტი წყალში; იქიდგან კიდე თვალი მოვჭკარ,
რომ მოურავი და ჩემი დამჭრელი იბრბოდნენ სკამებთან
შორის! — თეთრი ტანისამოსი ქალის იყო ჩემი ნიშანი,
და მე მისკენ ვიწეე ტურვა. სიჩქარეში მე მხოლოდ სუ-
რთუკისა და ჩქმების გახდა მოვასწარა. სხუა საცმელი
არ მაშლიდა ტურვას. — რამდენსმე შინუტს მე მოვეწიე
ქალსა და რა ვამხსენებდი სიტყვებით, მოვხვიე იმას მარ-
ცხენა კელი, ხოლო მარჯუტნითა მიცურამდი ნაზირა.
საკენ — რა სახით გაგრძელდა ეს ტურვა! დასასრულ ჩუტნ
მივასლოვდით ნაზირს, მაგრამ მე სრულებით მომწედა
ღონე. ისეი მახსოვს, რომ მე და ის ქალი აკებლანუტით

გედელსა წელის ჰიბისა; ისიც მახსოვს, რომ დავინსკე დიდი სასლი იმ ალაგის ჰიბისა, სადაც ჩქვს კავე- დით; მახსოვს, რომ შემამესმა სიტყვები: „საკუჭგელი არ არის! ეს ჩემი სახლია. . .“ მე მახსოვს. ვიღაცს ხელ და- ტერილი მიჭკუენდა; მახსოვს, როგორც შევარე ვარი, ბალი, სადაც იდგნენ სკამები, სტოლები, ყვავილები; მახსოვს, როგორც მოსამსახერები გამოცვიოდნენ სახლიდან სამთლებით, როგორც ჩემი ხელები სისხლით იყო მოსვრილი, როგორც ქალის ხმამ შეჭკიულა: დჭკრილია! ამას შემდეგ კიდევ შემამესმა რაღაც კვილი და სხვა ადრე მახსოვს რა. —

როდესაც გონს მოგულ, ჩემი ოთახის ჰიბი ოქროს თვრათ იყო მოდებული გაშვასა მზისაგან მე ვინსკე რომ ვქსწევარ უნდას მდევანსედ. სხეტაკი ზეწარი, თვრის საბანი ღბილი ლეიბი შეუბნებოდნენ, რომ ვსწევარ განცნობით ლოგინში. — იმ დმას შემთხვევა ჰარანოდსედ უოკელი ცხადად მახსოვდა. მაგრამ იმას შემდეგ, როცა წელიდგან გამაველ ნაბირს, მე ცხადად აღარ მახსოვდა რა. სახლი, ბალი, ხეები, ყვავილები, მსახურნი — ყველა არეული იყო ჩემს თავში ამ არეულობაში: მაგონებობდა სახე შეტად მშენებელი — სახე ემაწვლის ქალისა. მართლაც შენახს ეს სახე, თუ ეს იყო მოღონება გაბრეუბლის გონებისა, ვერ გამომეჩნია; მაგრამ ეს სახე ისე თვალს წინვე შედგა, რომ შემეძლო იმას აღწერა — საგვრგელია, რომ ეს სახე არ ემსგავსებოდა ევკენას ბენანონსა! თვალწინ შეღონებოდნენ მქელი შავი თმა, რომელიც დახუჭუჭებული მხრესხედ ეფინა, ნარნარი ვარდის თერი

ტუჩები, სწორე ცხვირი წკრილის ნესტოებით, მოხრილი შავი წარბები, გრძელნი წამწამნი, ყოველი ესე თვალწინ მიდგა და სრულებით ანა ჰგავნდა ევგენიას. თითქმის სახეს ფერიც სსჭა ჰქონდა: ევგენია იყო თეთრი, ხოლო მეორეს დასრემდა მისუბეჭა შავკერმინობა, რომელიც სქელ სწითლეს აძლევდა იმას ღოკებს. თვალები უფრო ეკვლახედ უკეთესად მახსომს: ის იყო დიდრონი მკრგალი და მუჭი ლურჯი, მეტად მიმზიდუნო. ელვარება იმათი იყო საკურველი. მაგრამ ხომ არ ანათებდნენ, თითქოს ენთებოდნენ — თუმცა სელ დაბეკვლი ვიფე და ყოველი ასო მტკიოდა, მაგრამ რამდენამე წამი ამ მშუტნიაკრმა სახემ შეიხერო ჩემი ფაქრი. თუ რომ მართლად ამ გვარი სახე იყო სადმე ვგრძნობდა, რომ ევგენიას დამავიწყებოდა, თუმცა მიჯნურობითი: გარდასავალმა გავგანრო ჩუტნი ერთმანეთი! დასასრულ კელის ტოვილმა გაფანტა მშუტნიაკრი მოლანდება და მომაგონა მე ჩემი ახლანდელი მდგომარეობა. რა გარდვისადე საბანი, ვნახე, რომ კელი შესვეული მქონდა, და როგორც ჰსხანდა ექამისაგან ახლად ოთახს დაუწეე დაოვალეებება: ეს არ იყო დიდი ოთახი, მაგრამ იყო მშუტნიაკრის მებელით გამართული, მოღსედ ეშალა წმინდა ტრელი ქალობი; ფინავრებზედ აბრეშუმის ფარდები ეფარა. დიდ მშუტნიაკრის ტოლი შუახედ იდგა, მეორედ კედლის კუთხეში სრულის სამწერდოს გამართულებით და საუცხეთოს საკითხვის წიგნებით. ვარგი საათი ამშუტნიაკრზედ ბუხარს. — გარედგან ნახვს შემოქონდა სუნელება საუკეთესო ევაგილებისა, მესმოდა სტკენა ფრანკლებისა და ხანს-

ქარი წყაროსა.

ეს ოთახი სრულებით მოშორებული იყო სხვა შენობებთან, და ამას ჭქონდა მხოლოდ ერთი კარი, რომელშიც იღებოდა ბაღში. ამერიკის დანებში ხშირად აშენებდნენ ხოლმე გატალკეკებულს ოთახს სტუმრებისათვის, ჭინანდა მეტ ვიშუოებოდი სტუმართ მოყვარულის სახლში და კარვის კელში. მაგრამ არ ვიცოდი ვინ იყო ჩემი სახლის პატრონი. იქნება ეკენთა ბუზანსონ იყო? ვგონებ, იმან რაღაცა თქო თავის სახლზედ, თუ არ ვინც სიწმინდით მახლობდა ესეც — ამ დროს მომესა ფეხის ხმა, და რაკი თავი ავიწიე: მე დაკინახე კარებში ბრტყელი გული, ჩამოფარებული ჩითის პერანგით, დიდრონი კელები და გრუნა თავი ნეკრისა (არაბისა). თუმცა ტკივილი ძალიან მაწუხებდა, მაგრამ ამის დანახვასედე მანტ სიცილი ვერ შევიმაგრე, ისრე სასაცილო იყო ამ ჩემ მნახავის სახე.

ეს იყო მაღალი და სქელი ნეკრი, შავი როგორც ნახშირი, დიდრონის თეთრის კბილებით და თვალებით; თავი ჭქონდა მრგვალი, როგორც დიდი გოგრა, და წრქვლად ედო შავი ხუტუჭი თმა, საიდანაც ჩამოჰკიდებდნენ ასეთი დიდრონი ყურები, რომ ფრთებსა ჭკვანდნენ. მანტ ჩემი სიცილი ჩემმა მნახავმა შეუკაცებდად არ მიიღო. იმანაც გახსნა თავისი მსხვილი ლაშები და თეთრი კბილები იღრიჭა. ხარხარებდა ჩემზე უარესად.

— ჩემი ბებერი თავი სციპიონი ძალიან მოხარულია, რომ თქვენს მშუდობით მორჩით. . . შითხდა იმან.

— მართლა? შენა გქვიან სციპიონი?

— დიად. ექიმმა მიბძანა მოგიარო. ქალბატონი მადლიან მოხარული იქნება. თურქებსაც და შაკებ კაცებსაც უველას გაქნაღებთ.

— შენი ქალბატონი ვინ არის? ვჭკითხე მე.

— განა არ იცი? ის, რომელიც მითატყვით პარასოლიდგან, როცა იქ უველა იწოდა.

— ეს იმის სახლია?

— რასაკვრველია, ეს საზაფხულა სახლია, ამიტომ რომ დიდა სახლი იქით ბზღის ბოლოს არის.

— მე აქ როგორ მოველ?

— მაშ არ გახსოვს? ბებუმა სტაპიონმა გელში აუვახლილი მოგიყვანა. წუადს შენ და ქალბატონი გამოიკადეთ ნაზირსა, ჩჭტნს ალაყაფის კარებთან. ქალბატონმა დაიფრა. შაკი კაცები იმისაკენ გაიქინენ. თქტტნ სულ სისხლიანი იუკით და გულშემოყრ.ლი, ქალბატონმა მიბძანა და აქ მოგიტანე.

— მერე?

— ბებუნი სტაპიონი შეჯდა გამქცევს ტხენსედ და ექიმთან გაიქტა, ექიმი მოიყვანა და შეგისვიეს გელი. ექიმი ჭკითხმდა ქალბატონს: ვის, ან როგორ დაუჭტოხარ. მაგრამ ქალბატონმა არა იტოღარა და ვერა უთხრარა.

მე გამიკვრდა, რატო მოურავს არ ეთქო ევკენიასათვს.

— ნუ თუ მოურავი ვერ გამოვიდა წუადს? რა დავაპირე ამაწედ კითხვა, სტაპიონმა დამასწრო.

— ოხ, ბატონო! ქალბატონი დღეს ძალიან შეწუხებულია. უველანი შეწუხებულნი ვართ! საწუადი ანტონა...

— რა არის? არ მოსულა შინ?

— არა, მე შეშინიან, რომ სრულებით ვეღარც შოვა. ჭსოვრება სტინიონმა ამოხვრით: უკვლავს ეშინიანთ და ამბობენ, რომ დაიხრჩოვო. უკვლავს ეძებეს, ვერ იპოვნეს. შარასოდის გაპიტანი ჭკეში აეტანა; თრმოცდა ათი მგსაკვი დამხვრჩვადიუენს.

— განა ანტონამ ტურვას არ იცოდა?

— არა, არ იცოდა. ერთსულ წუალში ჩავარდა და მე ამოვიუვანე, სრულებით გელის გაქნკვაც არ იცოდა. აგრეთვე საწუალი პეტრეც დაიხრჩეობდა.

— პეტრე ვიღა არის?

— ქალბატონის გუჩერი, საწუალი გარგი მსახური იყო; მაგრამ ანტონასეც უკვლავნი ჭსწუნს; ის უკვლავს უუვარადა, შაკებსაც, თუთებსაც და ქალბატონსაც. მგონია ის ქალბატონის აპეკუნი იყო. ახლა რასა ექს საწუალი ქალბატონი? მინობნი და შეგობრები იმას აღარავინა ჭუავს და ის სებერი მელა გაიარა. . .

მთხერი ანახდად შექსდვა, თითქოს შეკრთაო, რომ ენას ამდენი ნება მისცა.

— დომინიკ გაიარსეც ამბობ, რომელიც დეოკატათ იყო? ვჭკითსე მე.

სტინიონმა განცვუჩებით შემამაჭეიტა თვალები და დაიბუტბუტა:

— განა იცნობ იმას?

— ცოტად, უზასუსე მე.

ამ ზასუსმა ცოტად დაამშვდა სტინიონა.

მე ვიცნობდა ვემონსენებულს კაცს; ჩემს ახალ ორალვანის მეთოობის დროს, შემთხვევით შევითეე იმისი სა-

ხელი. მე გარდამხდა მტირკელი რამ შემთხვევა, რომელ-
შიაც გააჩნის სინიღისი ვიტან მეტად უსინიღისოთ. მე
ის გაცი მშუღდა, როგორც ჭინი; თუ მართლად ეგბენია
ბუნანსონისა არა ჭეჴანდა მეგობრები იმის გარდა, მამ
სტინიონმა მარტლას თქო, რომ იმას არა ჭეჴოლისა არც
მცნობნი, და არც მეგობარნი.—როცა ჰარხოდში ვიყავ,
მაშინ მეგონა, რომ ეგბენი მიყვარს; ხოლო ესლას, ამ
შემთხვევის შემდეგ, რომელსაც უფრო უნდა გაეღუბებინა
ჩემში სიყვარული, ესლას ვიგონებდი უაკვივს აძახ გულს
გრილად, რომელიც მევე მაგურებდა. მე დავჭკარკე ბეგ-
რი სისხლი; ნუ თუ სისხლთან სიყვარულიც დამეცალა
ძარღვებიდგან?—ესეღამდი, რომ სიმთვალელო სიყვარუ-
ლისა ჩემთვის უცნობა მიწა იყო, მაგრამ ვინც გაცს სი-
გუდილიდგან დაუხსნია, იმას საუბედროს საქმეში გაცი
გულგრილად ვერ მოიქცევა. სტინიონის ხაჩქეში, რომ
იმის ქაღბატონს გულას შემატკეივარი აღარავინა ჭეჴისო,
მეტად მაწუხებდა მე.—მართლდა, მე ეგბენიაში არ ვიყავ
შეყვარებული, მაგრამ მე მქანდა იმასთან მეგობრული
გრძნობა. ამისათვის მიხდოდა მოკლეოთ გამეცნა ისიც და
იმის საქმეებაც. სტინიონა დათარული ხასიათისა არ იყო
და ნახეგარ საათში იმან მემითხრო მე ყოველი, რაც
თითონ ცდოდა.

თავი მეორე.

მამა ეგბენისი ყოფილიყო გრკოლი (*) ჰლანტატორი,

(*) გრკოლი არის გაცი და გრკოლგა ქალი, ნაყოფი-
ბი შუვის ამერიკის ქალისაგან ევროპის გაცთანა.

ადრეც ავხსენით ეს «ცისკარში» არედ.

რომელიც ორი წელიწადი იყო, რაც მომკრეპარყო და იმის მეტად შველი არა მქონდა. ზოგს ის კაცი მდიდარი ეგონა, ზოგნივე ფაქრობდნენ, რომ ამის საქმე მეტად გახიზულია. დომინიკ გაიარა და მოურავი ანტონს იყვინ დაწამულნი აშეკუნათ იმათის მამულისა. გაიარა იყო ბუჩანსონის გეჟილი, ხოლო ანტონს იყო ჟურ ბუჩანსონის ერთგული მსახური, შემდეგ იმის მეგობარი და ამხანაგი. — რამდენსავე თვის შემდეგ ევგენიას შექმნებოდა სრული წლოვანი, მაგრამ დიდი სამკვდრეს ბული ქონდა იმას თუ არა, ქსტოპიონმა არ იცოდა. იმან მხოლოდ ეს იცოდა, რომ მამის სიკრძალის შემდეგ დომინიკ გაიარა აძლეუდა ევგენიას აძლენს იუფსა, რამდენსაც ის მოსდომებდა ხოლმე, ესეც ჭიანჭველად, რაცეი შექმლო, რომ იყო კელ ღია და გულღია და ქსტოპიონმა შემთნით ქალქში გამოიყენილად —

მე ვხედავდი, რომ საწუადი სტაპიონი მეტად პატრუის იტყმათ ღაპარაკობდა თავის უმაწვლ ქალბატონსედ და გაიარსედკი სულ თავის იქნედა. ჭხინდა, რომ იმასედ რადც ეჭვი ქონდა, თურც ვერა ვხედავდა გამოიქო — ქსტოპიონმა აგრეთვე მანობა, რომ ევგენიას მამა მესობრად ყოფილა გაიართან და მას სმირათ უტყუებია ისა. — აგრეთვე შევიტყე იმისგან, რომ გაიარა ზაფხულით ქსტოპიონმა თავის პლანტაციშია, რომელიც მესობლად იყო ბუჩანსონებთან, და ყოველ დღე მოდიოდა ხოლმე ევგენიას დიდ სახლში, სადაც ისე იქცეოდა, როგორც აქუნი სახლის პატრონი. კიდევ ბევრი რამ იცოდა და ქსტოპიონმა იმ კაცსედ, მაგრამ რადგანც ჟურ მე ახა

დი მტნობი ვიყავ იმისი, ვერა ჰბედამდა ეთქო; ამასკი
ვერა მალამდა, რომ მეტად ჰსძულდა გაიარა.

— ვინ გაიხარა შენ უფიქლი ვე? ვჰბოთხე მე.

— ავრორამ, მიშას-ესა იმან.

— ავრორამ? . . .

ვიდრე გამოვიკვირებოდა ვინ იყო ეს ავრორა, ორი
კაცი გამოხნდა კარებსა, რომელიც წუმით შემოვიდნენ
ჩემთან.

— ექიმი! წამინუჩნულა სტიპიონმა და ჩამოკრალა.

ექიმი აქნებოდა ორმოცის წლისა, არ იყო ღამაზა,
მაგრამ სსიათმცნო შეხედულებისა იყო, მაღალი, ფერს
ნაკლები, ჭკვიანი და კეთილის გამოთქმისა სახესედა.—
გვარად რეგარდ

სწულებით წინააღმდეგი შესედულა ჰქონდა მეორეს
კაცსა, რომელიც ცოცხლად წარმადგენდა შხვაკესებით
მელსა: შვი თხელი თმა, ვერდსედ შემოხედულება შა-
ვას წკრავის თვალებითა, გრძელი როკიანი ცხუ-
რი, თითონ ქოსა სხისა, მეტად ამშვენებდნენ იმის
დახადს გამხდარს ტანსა და მგუდარსავით გაფთლებულ
სახესა; ამასთან ღამილი იუდასი არა შორდებოდა ტუ-
ჩებიდგან, რომელიც ესმოდა უბედურება ვისივე — ეს იყო
სტიპიონისაგან აღწერილი კაცი გაიარა.

ექიმმა გამიშინჯა მკჯა, მანახ ენა, მკითხა როგორ
შეძინა, აღერსით მითხრა, რომ დამშვდებული ვიყო,
რადგანაც ჯერ ისევ სუსტათა ვარ ბევრის სისხლის დუ-
ნისაგან, და დამარწმუნა, რომ ორ სამს დღეზედ ისევ
ჩემს ღონესედა მთვალ. სტიპიონს უბძანა მომიმსადოს

საუზმეთ ჩაი და მომიწოხ კარები. მხოლოდ მე აწა
მკითხა, სად და რისგან დავიჭერი. — რასაკვრელია უოუოთ
ქვიმს არ უნდოდა იმ კითხვით მოეკონებინა ჩემთვის
საშინელება იმ ღამის შემთხვევისა. მაგრამ მე ანტონა-
სკედ ასე ვჭწწესდი, რომ არ შეიძლება და არა მკითხინა
ამასკედ. — იმისი. არავინ არა იცოდნა. ჭხინს
დმხრხვალყო. მე უამხე ქვიმს, რა მდგომარეობაშია
დავტოვე პარასოდსკედ მე ანტონა. და რასაკვრელია აუ-
წყრე ჩემა ბრძოლა ჩემს მონამდევებთან და როგორ
მივიღე იმისგან დაჭრილობა. ამ მოთხრობაში მე შევამტ-
ნაე განსხვავებითი გამოთქმა გაიარის სესკედ: ის სულ
ურადლებად გარდქვდა და როდესაც ისოქი, რომ ანტონას
ერთს წამსაც ვერ შეიმაგრებდა სკამების პარამა შეოქი,
გაიარის შავმა თვალებმა გაიღვეს სინარეღით, თვმტა
ის ხშირად იძახდა: «საწყალი ანტონაო, » მაგრამ მე ცხნა-
დად კხედამდი, რომ იმას ჩემით უხარდა მოუწავის
დახრნობა.

როდესაც მე დახარულე ჩემა მოიხრნობა, გაიარ
რმა გაიქენა გვერდსკედ ქვიმა და ორნივე რმდენსამე
წამს ჩემით ღაპარგობდნენ. მე სოგი ერთი მესმოდა
იმთის ღაპარგისა. ქვიმა არა სრუნამდა, მესმოდა თუ
არა იმისი ნათქვამი, მაგრამ გაიარინი ძალიან ცდილო-
ბდა, რომ იმით ღაპარგის ჩემამდინ არ მოესწია. ქვიმის
პასუხებსკედ, მე გავიგე, რომ ვშმაკს გაიარის უნდოდა,
რომ მე გარდავისხლებუღვივაკ სოფლის ტრასტირში.
ამას ხშირად ავესებდა ის, რომ რიგი არ არის ერთს
სახლში იდგეს მარტო უმაწვდს ქალთან უცნობი უმაწვ-

ლი გარდა.

ქვიში არა სეღამდა საჭიროებს ჩემის სხვაგან გადასვლისას, ამიტომ უფრო, რომ ეს თვით სხლის პატრონს ეგვიპტის არა სურდა. მე კიდევ შესმოდა ქვიშის გაწვევითი სიტყვები: რომ ტრანტირი უიმიროთაც სასე არას ავამთყურობით, რომ მე უფლები-დაკვარვე პარსადიქედ. რომ მე აქური არავარ და არ შეიძლება ცხოვრება ტრანტირში იმასათვის, ვისაც ფული არა აქვს. გაიარმა უზარესა ამ ბოლოს სიტყვის შესახად, რომ ის მისცემს ტრანტირში ჩემს მიგაყრად ფულსა. ეს სიტყვა განზრახვით მადლა ჭისქეს იმან, რომ მე გამეგონა. რასაკერძადაც მე უნდა მადლობა გარდავიქნა და გაიარისათვის, თუ დარწმუნებულა არა კეთილფიქრად, რომ იმის დიდუღვრებაში იმალება რაღაც საუკეთესო განზრახვებდა. მე კარგათ ვიცნობდი იმისი სიმუნწე და უმიწესოთ ის ერთს აბრისაც არ გადაგდებდა ჩემის გულისათვის. —

მანც ქვიში არ ეთანხმა ჩემს გარდასახლებასეც ორი-ოდე სამ დღემდინ, ვიდრე დანესეც არ მოკალ. ეს დაპირება იმდროს გაიარმა და გაათავის ღაპარკი. — გაიარა შივიდა ჩემს ლოგინთან გამოსასაღებლად და მათრახამდინივე უმგზავსო სანუგეშო სიტყვები. იმან არ იცნოდა ვის ელაპარაკებოდა, თუ შეიქო ჩემი გვარი, იმისა ყუთელი ლოყები უთუთო გაწითლებობდნენ და სარტხვილით გარსეც გავარდებოდა.

შემდეგ ქვიშმან განიქო, რომ დამეზღებულა ვიყო, ლოგინიდან არ დავიძრა, მივიღო ხელზე წამალი და ნიშნულს დროსეც, და მკითხა ამასთანავე ჩემი სახე

ამხარტკანია, მაგრამ სრულებით არ არის; მე კარგათ ვიცი ესა: ის ხშირად შეღაპარაკება ხოლმე მე, მეტყვის რადებხსაც, ჩემს ხლოეს ასწავლის ვითხუას. . .

—სახე როგორი აქუს; ჟერ ეგ მითხარ, სტაპონს. მაგალითად, როგორი თმები აქუს?

—შაკი.

—შაკი? გრუსა და მაგარი თმა?

—არა, ჩემსავით გრუსა და მაგარი არა, —ისე ხუჭუჭი, მაგრამ თითქოს ბურბუშელები აყრიან სქლათა.

—მესმის. თვალები როგორიდა აქუს?

—თვალები აბა როგორ მოგახსენო? ისე დიდრნი თვალები, როგორც ირმისა; ძალიან ანათებენ. —ცხრის აღწერამ უფრო საჭმე გაუჭირა სტაპონსა. ბოლოს მიმასკედრა, რომ წმინდა შატრა ცხერი ქქონდა; წარბები, გბილები, სახის ფერი — უკელა ქსწორეთ მიწერა; ღლს ეები მიამიგავსა ატამსა. როგორც იყო დაასრულა სახის აღწერა. მე დაჯერებული შევიქენ, რომ ეს მოგზავსება ეკუთვნოდა ჩემგან წარმოადგენილს მონგენბას. ახლა რა საკვრეულია გაგიუბიით მომინდა ამ ქალის ნახვა.

ამ დროს მოხსმა სახის წკარენი.

—სტაპონს ეძახან, ესღავ ისეკ მოვალ, და გავი და ის.

მე ვიწქ და ვფიქრობდი: გუშინ ვიყავ მოგზაური ცარიელის ჯებით, და არ ვიცოდივის სახლში ვიზონიდი სადგურსა; დღეს სტუმარი ვარ მდიდრისა, უმაწვლისა, უქმრო, ღამაში ქალისა, სტუმარი ავანტუოფი, რომელსა სხვ ფუფუნებით უკლიან. —ქსჩანს, როცა გული

შემდონების, სხუათა მოსაქსახურეთა შორის, აკრლ
რატა ყოფილა, რომ ჩამჩენია იმისი სახე გულში სიზ-
მარსავით. რატა სტვიონნი მოვა, გჭკითხამ იმას. ამ
ფიქრში ჩამქმანა მე.

გონებ ერთს საათამდინ შექიხებოდა ტკბილად. მერს
მე რადამაც გამომალუძა, მაგრამ ჭერ არ ვიყავ გამოფუ-
ხიზღებულნი; მე მესმოდა კაბის შრიალი.

— იღუძებსო! ვიღამაც დაინურნულა.

მე გავახილუ თვალები და რამდენამე წამი გაჭინდებუ-
ლივით ვიყავ ადრინდელს ფიქრშივე. ისევ ის სახე, ისევ
ის ზქელი თმა, ისევ ის ბრწინვალე თვალები, ისევ ის
ვარდის ფერი ღოუები— უკელა წინ შედგა! — ნეტა რც-
ნება არის ესა? — არა, ის ჭსუნთქმის, იძვრის, ღაზარას
კაბის. მაშ ეს მოჩქნებუბაგი არ არის, ეს უნდა იყო რავა
როა. — ამ წამდინ ჭერ არ ვიყავ გამოფხიზღებულნი.
ბოლოს სიტყვა თითქოს ბურანშივე წამკარდა პირიდეგან.
ამ სახელის თქმასთან მომესმა შევივლა, რომელმაც გა-
მომალუძა. ჩემს საწოლთან იდგნენ ორი ქალი. ერთი
იყო ეგუენია, მეორე რასაკვრეკლია ავრორა იქნებოდა.

— შენი სახელი წარმოჭსოქო! — ჭსოქჭა გაოცებულმა
ქალბატონმა.

— ჩემი სახელი! განიმეორა ამავე გაოცებთ მუახ-
ლემ.

— როგორ გაიგო შენი სახელი? განა აქ კიდევა ულ-
ფილხარ ადრე?

— არა, არა გხლებივარ. არ ვიცი, როგორ გაიგო.

— საკვრეკლია! წარმოჭსოქო ეგუენიამ და უფროც მოს-

ლი და გვარი.

მე დედინემის გვარი დავირქვა და უთხარ, კდუარდ რეტორდის ვარ მეთქი. ექიმიც გავიდა.—

სტრიპონი შემოვიდა ჩაითი და მომწვარის წიწილებით, თანაც ცამეტის წლის გოგო მოჭსდევდა თეფშებით. ეს იმისი ქალი იყო, მაგრამ ისე შევიარ იყო, როგორც მამა; შავ-ყვითელი თქონდა; სახის მოყვანილები იარა ჭქონდა უჩიგო. მამას უხაროდა და ამპარტავნებდა, რომ იმისთანა ლამაზი და ნათელი ქალი ჭყავს. ამის დედაც მამას ჭყავს, ამბობდა სტრიპონი დრეკათ.

მადა კარგი მქონდა, თუმცა სურათ კიყავ, კიგრქენ, რომ ვარამა და ჩაიმ პატარა ღონესუდ მომიყვანეს და თითქმის ახალი სისხლი ჩამიყენეს ძარღვებში.—

საუზმე გაიტანეს და სტრიპონი ისევ შემობრუნდა ჩემთან: ისე ჭქონდა ბძინება.

—ესლა მითხარ, სტრიპონ, ავრორას ვინ არის? კჭკითა სე მე, რაკი მარტოკა დავრჩით.

—ისცე ჩემსაკით საწუალი უმის ქალია.

—უმის ქალი? განვიმეორე მე დაღონებთ. თითქმის ამ თქმარსუდ ყინულის წუალი დამასესს.

—ქალბატონის მოახლე არის, განაგრძელა სტრიპონმა, თავსა ვარტხნის იმარ, აცმეკს, უკითხამს. . .

—უკითხამს კიდეც? როგორ! მუხლე და ვითხვან?

—დაად. მე მოგასსენებ: ბებერი ბუნანსონი, ქალბატონის მამა, ძალიან კეთილი გაცი იყო თავის უმებთან; იმან ბეგრს ასწავლებინა კითხვა და წერა, ავრორასაც უფრო და კიდეც სხუა რადაებიცა; ქალბატონმაც მუზიკა

ასწავლა. ესაა ავრორამ ისე იცის უკვლავიერი, როგორც თეთრმა ხალხმა. ჭოროტოპიანსაც და ჩანგსაც უკრამს.

— მაინც ხომ სწავლი უმა არის, ისეთი როგორც უკვლანი თქვენს?—

— არა! ის სხვებს არა უკრავს. იმას მძიმე საქმეს არ აკეთებინებენ; ის ძალიან ძვირათავ არის დაფასებულნი: ისა ღირს ორას ორმოცდა თუმანი!

— როგორ? საადგან იცი ეგა. სტრიპონ?

— უძლეუიათ ავრორაში მაგდენი, უფაღს მარინს უნა დოდა ევიღსა, კიდევ გემის კაპიტანს, ერთს სხუთს ჰოლს კოპნიკსაც, უკვლანი აძლევენ ორას ორმოცდა თუმანსა; მაგრამ დიდმა ბატონმა არ გაუიდა.

— რათა ღირს ეგ უე ძუდა?

— გარკი გოგოა, მაგრამ. . . სტრიპონი შესდგა.

— მაგრამ რა?

— უსწორეთ მოკახსენო, მხოლოდ ცუდი ხალხი ცდილობდა იმის უიღვას. მე მივხუდი, რასაც შეუხსნობდა სტრიპონი.

— მაშე ეტყობა, ავრორას ძალიან ღამაზია, არა ჩემო სტრიპონო?

— მე ბუბრმა შევმა რა ვიცი სიღამაზისა; მაგრამ უკვლანი ამბობენ, თეთრებიც და შავებიც, რომ იმისთანა ღამაზი გრეულვა მთელს ლუიზიანაში არავინ არისო.

მე მაშინვე ჩემი მოლენდება წარმომიდგა თვალწინ და გულმა ფანტქალი დამიწყო.

— შეგიძლიან ამიწერო იმისი სახე, სტრიპონ?

— რატო. ზოგნი ამბობენ, რომ ძითომ ავრორას

დრუბელი. — მარტო მეგობრის გრძნობა რათ მიმიწია დამდა იმასთან? რატომ არ მიუყარდა ისეთი უმაწვლა, მდიდარი, ლამაზი? — ამიტომ, რომ სხუა მიუყარდა, — აგა რომა მიუყარდა!

დღეში ორჯელ მოდიოდნენ ჩემი მშუტნეუნი მსახურნი და ამით გიშსუბუქებდა ჩემს მარტო მდგომარეობას. მე ზიზით ევგენიას გელაზარაკობდა და თვალებითი ავრორას; ხან და ხან წიგნები იყვნენ ჩემი დროები შუამამოკლებელი. ერთხელ სტაბიონი მოვიდა და მითხრა, რომ ახალი მოურავი ამოურჩევა და დუჭკობა გაიარსა, და როგორც უსიამოვნო ლაზარაკში ეტყობოდა, სტაბიონს მეტად არ მოჭწწონდა ის გაცაც უსაქმობისაგან, მე დაუწვე წერა, რაც ევგენიას ჰლანტაციასედ დღეები გამოვიარე.

შკათათვს თოთხშეტს დღეს. ორჯერ მოვიდნენ ჩემთან ევგენიას და ავრორა. ევგენია ჯერ ისევე მწუხარების ხმით ლაზარაკობს. მე მეგონა ეს წარმოჭიდებოდა ანტონას გამო, მაგრამ ძალიან გაგრძელდა, ჭინანს სხუა ნალევიც აწევს გუღსედა. ავრორა არ ერევა ლაზარაკში, ის ხან გარბთან დადგება ხოლმე, ხან ქალბატონის სკამის უგან და უურადლებით ისმენს ჩემს ლაზარაკს; ხოლო თუ თვალდაუშტერებს ხოლმე, ის მაშინვე ჩამოუშტებს თვალბსუედ დიდრონს წამწამებს და მიჭკეტამს უოველს გზასა თავის გუღსისაში.

შკათათვს ოცდაერთი. სტაბიონის ნათქვამი ახალ მოურავის ცუდგაცობასუედ მართლდება. იმასა ჭქვან ლარკინი. ზოგიერთმა ნეტრებმა კიდევ ინიკელს სტაბიონს

თან იმის შეუბრალებლობაზედ. ის დიდის მათრახით
გულშიც და ღრუბერ სამხურ უცემია უწყალოდ.

კათათს ცხდა ექსი. ექიმი რეიგარდი მზირდება სს
მის დღის შემდეგ გამამიშის სსლიდგან. მე დიდად
პატვის გცემ ამ გაცსა, მეტადრე უირო იმ დროდგან,
როცა შევიტყე, რომ ის არ უშეკობრდება გაიარსა. ეს
იმის ექიმით არ არის; ეს ხალი მოსულის ბრუნეში,
მაგრამ მეტად ბევრი მუშტარი მიუსიდავს. ექიმისაგან
გავიგე, რომ კვტინას მამა უფრო მდიდარი ყოფილა
ადრე, სშირად. მდიდრულს სტუმრობას მართამდაც, მე-
ტადრე ბოლოს წელიწადებში. იმის შემდეგ კვტინაც
არ აკლებდა სტუმრობასა, სქმონი ბევრი გამოუჩნ-
დნენ, მაგრამ არა მგონია, რომ ქალს უვარებოდა ვინ-
მეო.— გაიარა გულითადი შეგობარი ყოფილა კვტინას
მამისა, რა მიუსით—არაგინ არ იცის, რადგან სრუ-
ლებით წინაღმდეგი ხსიათი ჰქონიათ ერთმანერთთან.
ზოგნიც ამბობდნენ, რომ იმათი შეგობრობა ემსგავსე
ბოდა მკვადეს შეგობრობას თავის მასესებელთანა.

კათათს ცხ და რვა სტამბონი იყო ჩემთან. იმან
მითხრა, რომ ღარკინისაგან გალახულნი ნეგრები მისუფ-
იფუნენ კვტინასთან სახიულელად, და ქალბატონსაც მოე-
დაზარებინა ამაზედ გაიართან.

იმან შავი ძაღლებს (ნეგრები) გამტყუნა და
ღარკინიც განმართლა. ქალბატონი გაჩემდა. საწყადმა
სტამბონმა თავისი საკუთარი ნაღველიც მომანდა. იმან
ეჭვ აქუს, რომ მოურავი მეტად კეთილის თვლით
უყურებს იმის ქალს ხლავს. საწყადი ამაზედ მეტად

მანჯოვდა.

მე ვითომ ესაა ღაგინასე ეგვიპტისა, და გაგინასე იმის
ნახვასედა.

როგორღე სამი გითხვის შემდეგ ჩემს დაჭრილობასედა,
ეგვიპტისმ შეიბნა:

— როგორ შეიტყუო, რომ ამას აზრობს ქვეყან?

— მოხდა გაგიკვრდათ; ადვილი შესატყუები იყო,
სტიპიანის მოწყობებით. ამან შეტად ქსროგეთ ამიწონა
მაგისი ზოტრეტი და ზარველ შესედულება სედ შეკრეფე
რომ აზრობა უნდა იყოს.

— ჭოო! სტიპიანს უთქვამს?

— დიაღ. მთელი დილა ვუბედაბდათ მე იმის ზატა-
რს სლოესად კი ვიტხობ და თქვენს სოგოერის მესამე
სახურებსაც.

— მე დიდად მესარული ვარ, რომ უკეთ ბძინებით,
მიტხრა ეგვიპტისმ დამიჯებულმა. ექიმმა დამარწმუნა მე,
რომ ჩქარა განთავისუფლებით სრელებით, მე გაგიგე
როგორც მიგიღიას დაჭრილობა ჩემის გულისათვის. ოო!
არ ვიტო რით გარდაგინადო? არ ვიტო, როგორც დაგი-
მადლო ჩემის სიტყვების დასსნისათვის?

— რა მადლობის გარდახდა გინდათ. ეგ იყო ჩვეულებრივი
აღსრულება ვალისა ჩემის მხრით — მე არაფერი
შეშო არ მელოდა თქვენს დასსნათ.

— არაფერი შეშო! ეველათვისა! ხანჯლისად და წყლის-
სად. გარწმუნებთ, რომ შეტად ცოტანი გამოიმეტებდნენ
თავსა სსნისთვის მაგ გვარ შემთხვევაში. მე სასე ვარ
თქვენს მადლობითად და მწუხარებითად.

—მართალია, მე ვიცი, როგორც უნდა ჭიწუნდეთ
ერთგულის დაღუპვასკად.

—მოუწავისა! ბძნეთ შიშველის მეგობრისა, შამი
ჩემის სიკრძაღლის შემდეგ, ანტონა ჩემი მეორე მამა იყო,
ყოველისთვის ისა ზრუნამდა; ყოველი ჩემა საქმე
იმის კელში იყო; მე არაფერსკად არა ჭიწუნდი. ესდა
არ ვიცი, რა მომქლის მე. და ეგგენიამ დაწყო ტირი-
ლი. —ეუბრა, შეტრეც იქ დაიდუმა. მე მარტო დავჩნი
ქეჭუნასკად; ექნება ჩქარაც დამჭარდას ერთგული მეგობ-
რისი. . . საწყალი ანტონა. . . ოჰ, რა მსულა დანაკარ-
გისი დაგვარსკე. ავრორამაც დაწყო ტირილი. —მეტ გუ-
ლი ამიდუღდა, და თვალეში ცრემლი მომქრია.

ეგგენიამ ბოლოს შეიმავრა თავისი მწუნსარება და მია-
თხრა:

—შემინან, რომ მეტად მოწვენილი სასჯის პატრო-
ნად გეხე ნუბი. მე აღვლად ვერ დავივიწიებ ჩემს მეგობ-
ბარს ანტონას, ვიცი, რომ მომიტყუებ ამ მწუნსარებას. —
მე აქ ვარჩიე თქვენნი დასახლება. რომ სიერებას არ
შეწუნებინე. მეტ ვერ არ მიშეებდა ექიმი თქვენს სანა-
სკად მაგრამ ვერ მოვითმანე, რომ არ მნახე და გად-
მესდა მადლობა იმასათვის, ვინც სიკრძაღლისაგან დამის-
ხნა. მე ვიდეგ ჩქარა მოვალ. მსუდობით. წამოდი აუ-
რორავ!

მე მარტო დავჩნი. ამ ნახვამ განაღვძა ჩემს გულში
დრმა გრძნობა მეგობრობისა მე მესმოდა, რომ იმ
საცოდავის ქალის თავსკად, რომელიც გუშინ—გუშინწინ
ქვე მხარული და უზრუნველი იყო, იკრიბებოდა შვი

ა შეფოთებულა, სკვრეულიც არ არის, როდესაც თვით განიანი არ ამღუვს იმას ნებას დაიფაროს პატრიარქისა თავის ქალისა! მე დავპირდი, მოვილაშაჩაკო ამაზედ ევგენიასთან.

მარიამობის სემს. დღეს მე პირველად შევიძულ გარს უკედ გამოსულა. მე გავიარე ბაღში და შევხვდი ავროანას ორანჟერეისთან; იმასთან პატარა ხლოც იყო, რომელსაც კალათა ეჭირა ხელით. რა იქნებოდა, რომ მარტო გა შემხვედროდა. — მე შევიძულ მხოლოდ რამდენისამე სიტყვს თქმა იმასთან და ის წავიდა.

ავროანამ გაძიასთქვა სიხარული, რომ დასასრულს, მხედამდა გარსედ გამოსულს. არასოდეს არა მხეენება ის ისე ღამხად, ის ახელსინებსა ჭერება და ამ მოძრაობას ბასიან ღოყები გასწითლებოდა და თვალები ენთებოდნენ აღმასივით. — იმისი გეგლეუცურად გავლა გაუჭირდეს ბოდა თვით პირველს ღორდის ქალსა ანგლიაშა; იმისი წვრილი ფეხები ძლივს ეგარებოდნენ მიწას. აღტაცებით ვადვენებდი მე იმას თვალსა. აღი უფრო მომემატა გულში, რაცა დავბრუნდი ჩემს განმარტოებულს სახლში.

მე ვერ ისევ იმ ნახვის ტვინდს ფიქრში ვიყავ, რას გორც გაიღო ჩემი ოთახის კარები და დავინახე სახის ხლარი სახე გაიარისა.

— მოწყალეო გელმწიფეო, მითხრა იმან: მე მოვასდიხნე განკარგულება თქვენის გადასვლისათვის ტრანსტარში.

— ნება მომეცით გკითხო. უთხარ მე შევასისა და ძუ ღვილების ხმით: ვინ მოგანდოთ მიღება მაგ შრომისა?

— უგაცრათ. . . წაიბურტბურტა გაშტერებულმა ამ გვან

რის ჩემის მიღებით: იქნება თქვენ ან მოგესვენებათ, რომ მე ზოგჯერ ვარ, სახლის მეგობარიც. თითქმის აზვეგუნოდ მადმუასულ ეგვიპტისა და . . .

— მაშ ეგვიპტისა სურს, რომ მე გადავიდე ტრანსტიონში? ვეცითხე მე.

— ან შეიძლება მოგახსენო, რომ ჰისწორეთ იმას სურს დას, მაგრამ იცით რა, რომელიც თქვენ კარგათა ბრძანებით, თქვენ თვითონ იუქრეთ, თუ რომ აქ დარჩებათ. . . მესობლობა დაიწეებს ღაზარკასა. . . ერთის სიბრძნით, რიგი ან არის. . .

— ჩემათ, თუ დიურთი გწამს! ისე უმარული ანგარ. რომ ესაჭიროებდე შენს დარბეებაში, და ან ვინც რიგი და ურიგობა რა არის. . .

— უარგაროდ, მაგრამ უნდა მოგახსენო. . . რადგანც მე განთხარეობი ავეგუნო ვარ იმ ქალისა. . .

— გამარა უთხარე მე, შესძის შენა ნათქვამი: შენის განსრახულებისათვის, თუმიცა ან ვინცა, რა გაქვს გუნებაში, შენ ან გსურს, რომ მე აქ ვუყო. სურვილს ავიასრულე. დღეს საღამოსკდეუ გავალ აქედან.

გაიარე გაუთლდა, თითქმის რადმაც უკბანო გულსუდ, მაგრამ ისევე ჩქარა დამშვდდა და მიჰასრება:

— მე ძალიან ვწუხვარ, რომ ქალის მარტო მდგომარეობა მთლიანად შენს აქედან დათხოვნას. თუმიცა დას სათხარეობა ანა ხარ, მაგრამ ქვეყანა, ხომ მოგესვენებათ. ქვეყანა გუდს გამობაბის. . .

— გამარა მომარჩინე მაგ ზედსდურის ჰასრებისაგან. თქვენს თქვენსა საქმე გაათავეთ ანდა მიბძანდით და გა-

განვლილის დროს სატროფოს.

(თ. ალ. ჭავჭავაძის ლექსებითგან.)

როს გიუვარდი სურვით შეუვარკებულსა,
მეტ სიტოცხლე მაშინ მიღირდა ძურად;
შენგან, შენით, შენთან გალაღებულსა
მქონდნენ დღენი სიტკბოების მაღინრად! —

შენ განგშორდი: ღვინი, შიკება, სიამე,
ეველა წაწხდა, ნანკადა მშთაშია მე.

როს გიუვარდი, თუ გჭსთქუა აწსნი უოველნი,
ისწრაფოდნენ ჩემის გულის თნებასა;
ნაჟინიცა დიღუულად მქროდელნი,
შენით მომართ მბურდენ ნეტარებასა! —

შენ განგშორდი. . . ეველა წაწხდა. . .

როს გიუვარდი, ცისაც მანათობელი,
თვთ სიამით მცემდა შარკანდელსა.
დროდ მაისი მეღვა უცვალელებელი,
მარად ვარდთა და ზამბახთა მენოსელსა! —

შენ განგშორდი. . . ეველა წაწხდა. . .

როს გიუვარდა მაშინ, შენად სამკობლად,
სეცით მუზნი შთამბერკიდნენ მე უურსა;

ლექსნი თბუღლად მოკრთმოდენ უმრთლად
გონებასა, შენივს მოცალეებულსა —

შენ განგშორდი . . . ვეელა წარხდა . . .

როს გიუგარდი, ჩემად საამებულად
მსრუნველობდა თვთ ძილიცა უგრძნობი;
თვად დასშედსა მჭეოფდის შენად მხილველად,
საშკებელის სიზმრის კელის შემწეობი.

შენ განგშორდი; ღსახი, შეება, სიამე.

ვეელა წარხდა ნახუდა მშთომის მე.

ჩემს სატრფიალთს.

(თ. ნიკ. ბარათაშვილის ლექსებითგან.)

მინდა მსე ვიყო რომ სხივნი ჩემს დღეთა გარე
მოუგლო,

სადამოს მისთვის ჩაუიდე, რომ დილა უფრო ვატხოვლო;

მინდა რომ ვიყო ვარსკვლავი განთიადისა მორბედი,
რომ ჩემსა მოსვლას ელოდნენ ტყუთა მფრინველნი და
ვარდნი;

მინდა შენ იყო სატრფიოვო, მშუქსნაერისა ცის ცერა,
რომ განაცოცხლო საამოდ, მდელო სიტხათა დამწვარი.

რომ მხოლოდ მზისა ციხი, მას დილის ნამსა აშ
რობდე ს,

დაერთათ შესაკებულნი, შეებას მოჭეუნდეს სიტოცხლეს.

არეს ავსებდენ სიამით, მტენარეთ განმაცოცხლებლად.

იუენენ მარადის მარადის, სოფლისა გასათაგებლად.

ნუთუ ამსულის წადიდსაც. რქუა სიუყარული სხუათაებრ,
მაშინ მწყეტ უსხავ უცეცხლოთ, შეიძლებს ნათვას ვარსა
გვლავებრ.

და ცისა ცვარმან მდელთა, ვერღარა გაახიბინოს.

მაშინ შენც სხუათა მოკვდავთა ბანოვანთ მიემსგავსები,
მაშ რად ერჩევი მათ შორის, დატოვრთ დაუდარები.

მაგრამა მშუტსხიეკება გაქუც ცისა მსგავსი უხრწნელი,
ჩემთა გრძნობათა შენდამი ვერ დასდგან კაცთა სახელი.

გ . . . მ . . . აღმობისათუს.

რა უნდა გითხრათ
თქუტნდა საქებრად,
რომ არ. გსმენოდეთ-
თუ მოისმენდით! . .
მე არას გეტუვით
უქმისა სიტუთ! .
მე ვამჯობინებ
მღუპარეობას! . . .
მე რაღა გითხრათ
თქუტნდა საქებრად,
როს თუთ ბუნებას

ეოვლი კეთილი,
 შვენება სრული,
 უმანკოება,
 ბედნიერება,
 და ცათ ხატება-
 ჰირ მოთნეობით
 თქუწნდა სიმრავლით
 სულ მოუცისი
 მე რაღა მეტქმისი
 მხოლოდ იღუმაღ,
 მას მიულოცავ,
 ვინცა რომ თქუწნით,
 თქუწნისა გულით-
 აწ მხიარულებს,
 და სახაქაოს-
 ამავე სოფელს,
 თქუწნით ნეტარებს
 და ბედნიერებსი

მ .

დიდის თავადის მიხეილ ნიკოლაოზის-მეყე.

მადლი ზეცისა ცხდათ ვხედავთ, გადმოგვეყინა,
საქართუტლო აწ ბედნიერაჲს და მოელხანა,
საუფლისწულა ივერია, ღმთისა დედისა—
სრულათ შაქმნა მომპოვნელი თვისს ბედისა!

ივერია ჩუტულ იუო სუტს უბედობის;
გარსა საღმროსა სასწაულსა ის შაჭსაროდის
და როსიისა ძლიერი მელავი, რას გარდეფინა,
მაშინდა ადენ განსუტნება მას მოეფინა!

შენ აწ რამეული აღაუვაგებ საქართველოს ბედს,
და გასხურებ ვიო ბაზმას შენს წმინდა იმედს,
ცხადათ ვჭსედავთ განგებისა უნკს წუალობასა.

მოგვეგებებით ერთგულნი შჯენი, ვიო მაშას!

გაკვასიაც მხიარულათ, მოგადრეკს თავსა,
და მოგიბსრობს სასუტაროს თვისსა ამბავსა,
მუნ მთანი, გლეჯნი, ღრენი, ტყენი ერთმანეთს ჭსმობენ
ჩუტნებრ ისინაც სისარულით, შენ გიგალობენ!

აწ შენ გვეუთვნის ივერიის ბედისა წამი,
ამას გვმტვიცებს აწინდელი ნეტარი ჟამი!

ბედნიერ იუოს მეფის ძეო შემოსულა შენი
გელ გაჰურობილნი გილაღადებთ მრთლად ქუტშეკრდომნი!

დიდის მთავრინა ოღლა თეოდორთუნას
ასულსე.

დიდი ხანია, რაც ივერია
მოელის თვისად, დიდსა იმედსა

და თუთ განგებს დაუწერია,
რომ შეჭხედეს იგი. ნეტარსა ბედსა.

ეს მოლოდინი, აწ გვისრულდება,
და საქართველო მხიარულდება,
გოჭურგით დიდებულს შეუისა სძაღსა,
გაქებთ, გადიდებთ შენს შემოსულასა!

შენ დაგვიმტკიცე ჩუქნს სიუწარული,
არჩიდე თავი კმელსა და ზღუასა!
და დედოფლური ეგ წმინდა გულა,
შენ შეუერთე ჩუქნს ქუჩუასა!

მოკედ დედა, აწ კმაყოფილნი,
წრთელის გულითა, მოგვეკებებით!
შენნი ერთგულნი და შენნი შუღნი,
ბაიებრივ წინ დაგვეკებით!

ივერისა დედა, ქალწული,
ნინა ქართველთა მანათობელი,
ვინ მოგვანიჭა ჩუქნს სამღრთო სჯული.
აწ საფლავით არს შენი მშობელი.

ის წმინდა დედა შენ ჩაგბარებს,
თვისსა საუწარელს საქართველოსა,
და ღმთის მშობელსა იგი ასარებს
განდმოფენილსა ნეტარსა დროსა!

შენცა აღუხუქნ, მის ტაძარს კარი,
ნუ დაიკიწე, მის წმინდა საფლავს,
კმელსა დაუღინე, მურ მღუდელ-მთავარი,
და აღუპრობდე შენს ძლიერსა მკლავს!
დიდი თამარი, ღეფა ძლიერი,

სადმართოს მადლითა გულის ხმიერი,
წმინდის გულითა, მშჯღობას გისმობს,
შენსა შემოსიქლას ისიც შეამკობს.

ნეტრო ღუდავ, ყოველი სული,
შენ შემოგხარის, გულმხიარული,
მოკედ წულობა აღმოგვცენე,
შოლის ერთგულთა, შენ განისვენე!—

გინაროდენი ჩუწნს მაძულს.

აღზღექ ღუდავ, გმარა ძილი,
აღჭიდექ თქალი გახილი.
მიეგებე გმყოფილი,
საქართუტლელ აწ იხილი.

ღღეს ტამარა დიდებითს,
დაჭაღობენ ჩუწნსა ბედსა,
ანგელოზთ საყვრითს,
გუხარებენ ტკბილს იმედსა;

ღღესა ბრწუნავს, ჩუწნი მხარე,
აღჭიდექ ნასე, გმარა ძილი,
მხიარულებს არე-მარე,
მიეგებე გმყოფილი.

საქართუტლელს მოეუინა,
მადლი ღმთისა, გინაროდეს,
ეს გვარ ბედი, ესგვარ ღებნა,
არ ჭსმენია, არაოდეს.

დროა დასტები, საქართველს,
 სიხარული გმართებს შენა,
 დიდებულთ ძველის ძველთ,
 ჩუქრულებრივ დაჭსძარ ენა.

იტიტიკე, გაიღიე,
 გაიხარე. ბედს შეჭსტინე,
 მოგშორდება ტურთი მძიმე.
 ილიღინე, მოიღვინე.

განგებისა არის ნება,
 აწ მოგელის ნეტარება,
 მხიარულათ დასტებით ყველას,
 საქართველს აწ ეშველას.

ოდეს ნათობს, ბედი ჩუქრნი,
 მაშა დრო გუჩქეს მოსაღვნი,
 ჩუქრნი ღეღე. გაიხარე,
 გმარა რაღ დღე დაიწარე.

აწ მოეჭსო, კელში იპყარ,
 აზართეშა ღვნით საესე,
 არ შეშინდე შეტ აქა ვარ,
 გამოჭსტადე ცელს აესე.

აქამომდე ტრემლის მღერელო,
 აწ დედაო ბედნიერო,
 ვეელას გვარქუ ბულის მწველო,
 გადღეგრძელოთ საქართველო?—

დომ. ბერევი.

1863 წ. 16 აპრილსა. ტფილისს.

შაკრის ნეკერხლის ტყეები ამერიკაში.

(ტრანსჟუსის მოგზაურობითგან.)

შიაკო არის ერთი ღირს შესანიშნავი ამერიკის ქალაქი, ის მდებარებს მიჩიგანის ტბის კიდესედა, და ითულება მოვაჭრე ქალაქათ ილიონისის შტაბში. თხუთმეტის წლის წინეთ იმ ადგილს, სადაც ესლა მდებარებს შიაკო, იდგა მსოლოდ რამოდენიმე დარბი ქოსი, გადასურული სავსითა და ლელწითა. ეს საცოდავი სოფელი შენდებოდა კიდესედ სდჯს ტოტისა, ისეთის განიერისა და დრმისა, რომელშიაც შეიძლება დაეტოს მთელი ძლოტი სამსედრო სომაღდებისა. ვაღდებული ამ გვარის მდებარეობით და ევროპიულთ სიზანთა, რომელთაც კარგათ ისარკებლეს იმ გარემოებითა, ეს ჰატარა სოფელი გაჭრცელდა, მერე გარდაიქცა დიდ ქალაქად, რომელშიაც ესლა, ასაღის აღწერი-

ლობით, ითვლება ან ოცდა ხუთი ათასი მოქალაქე.

აი ამ უცებ გავრცელებულ ქალაქში შემხვდა მე ეოფანა საკუთარს საჭიროებაზედ. მე ჩამოვსტი ტრანსტირში. ერთსელ დილით, წოდესაც მე ვსჭამდი საუსმეს საერთო სტოლზედ, ვიღაც უცნობი კაცო შემოვიდა სალაში და დაჯდა მასლობლად ჩემსა.

იმისი მზისაგან დამწვარი ჰიჩი და უბრალო ტანისამოსი აჩვენებდნენ, რომ ის აწ უნდა ეოფილიეო კაცი ძალაღის სასოგადოებისა. იმს ქუდიც აწ მოუსდია, ვინემ გათავდებოდა ჩუწნი საუსმე, ბოლოს ბოდიმ მოუსდელად დამიწეო კითხვა, თუ ვინა ვაწ მე, საიღამა ვაწ მოსულია წისთჯსა ვაწ ამერიკაში, რა უფრო მეჩვენება მე ღირს შესანიშნავი. მე ძლივს ვასწრებდი ჭასუსის მიცემას; და ბოლოს ვკითხე მეცა, თუ ვინ არის ის თითონ?

«მე ვაწ კანადელი, სიმონ ბერჟერონი, მითხრა მე იმანა--მიწის მუშა, ვაჭარი ბეწვეულისა, მექონი დიდის ნეკერჩხელის ტეისა; გარდამამისა მიცნობენ მე მთელს კანადაში და ილლიონის შტატში, ვითარცა ჩინებულს მონადირეს და მარჯუწ მას-

როდესა.»

რადგან მე თითონა მოკუარული ვარ ნადირობისა, ამიტომ ჩუქნში ჩამოვარდა მსიარული ბანასი, და ამ სასიამოვნო ბაასში ჩუქნ შევსჯამეთ დიდი საუსმე, შემდგარი ცხელისა და ცივის საჭმელებიანაგან.

ბოლოს ბერყრონმა მიანტა: მე ვსედავ რომ თქუქნც ჩემსავით ვარცა მასროლი ეოფილსართ და გევაარებია ნადირობა. ხსლბ ეს მითხარით: გინასავთ როდისმე თუ არა ნაკერჩხალის ტყე? თუ არ გინასავთ, მერწმუნეთ, რომ ძრთელ მოკეწონებათ, როცა ნასავთ. ამას გარდა, იცით თუ არა, იმ ტუისგან შეიძლება შაქრის გამოღება; ნეკერჩხლის ტყეები მარტო ერთს კანადაში არ არიან; ისინი არიან სსჭა ამერიკის შტატებშიაც. მაგრამ ილლიოანისში ეველასედ უკეთესი ტყეა ნაკერჩხლისა და ეველასედ მეტს შაქარს ამღევს, ჩემი მამულებიც იქ არის, და არა გნებავთ, რომ მეწვთთ მე იქა?»

რადგან მაშინ ამიღი იეო ერთობ ცუდი, ამიტომ გამოუტყედი ჩემს ასხალს ნაცნობს და უთხარი, რომ სრულიად არა მაქუცს მეტი სურვილი ისე

შორს წასვლისა, ამისათვის რომ ვნახო თუ რა რიკათ
იხდება ამერიკაში ნეკერჩხელის ტყე.

ესეც უნდა იცოდეთ, განაგრძო იმან, რომ იმ
ტყეში არის მრავალი ნადირი: დათვი, სინჯაფი,
მგელი, ირემი, ტუის ქათამი და სსუა მრავალი
მხეცი და მურინველი. მე თქვენ აღვითქვამთ თვით
მსიარულს ნადირობას; ყოველგან ვიძოვნით ჩვენ
გემრიელს და მრთელს სასრდოს, წმინდა ქოხებსა,
რბილს ქუჩქსაგებსა და ალერსიანს მიგებებსა. აბა
ნულარ ყოეობ ბევრსა, მე მივდივარ სვალვე; სე-
მი საქმეები აქ ვეველა გავათავე და იქი არაო-
დეს არ გათავდებიან, მანამ ცოცხალი ვარ. მე იქ
მიმეღიან მოუთმენელათ, და მეც სწორე გითხრა,
მივემურები ჩემს სასიამოვნოს თავისუფალს ტყეებ-
ში; მხოლოდ იქ შემეღიან ვგრძნობდე კაცურათ
მხეცებსა და მურინველებში »

მე გარდავსწვტე წასვლა. დავაწვეთ ისე, რომ
წავსულვიუავით ზეორამიდის ცხენებით, იქიღამ ნე-
კერჩხლების ტყეებამდინ რკინის გზით. ის ტყეები
მდებარებენ ლისტენროლის მდინარის კიდებზედ.
მეორე დღეს ბერჟერონი გამოცხადდა ჩემთან ოთხს
საათზედ ნასადილევს და მოჭევა თან იმის მეგო-

ბარი ერთი ვაჭარი, რომელმაც გვითხვა წასვლა იმისის ეკიზაქით ჰეორამდის. ის ეკიზაქი ჰკავდა წაღაც გრძელს უთს თვლებზედ დადებულს და თუძცა გარეგანი მისი სასე არ იყო ერთობ გამოსახენი, მაგრამ შიგნითკი აღმოჩნდა ძრეულ მარჯვე; იმას ზევით, ქვეით და გვერდებზედ ჰქონდა შემოკრული ბეწვი. ჩუტნ ორნივე იმაში დავეტივენით თავისუფლათა, და თითონ ვაჭარიკი დასჯდა კუნჩის ზღვილს და თითონ მართავდა ცხენებსა. ჩუტნ გავედით. მიკავადამ ძრეულ მხარულნი სუთს საათზედ და გარდავსწევტეთ არსად არ ჩამომსტარეიავით, მინამ ზღვილობრივ მივაწვედით.

მაისის თვეში იმ ზღვას კაცს წარმოუდგება თვალწინ მშუტნიერი სანასავი. მინდურები აევავე ბიან მაშინ სსტა და სსტა ფერთა და როდესაც კაცი დიდხანს უუერებს, ჰკონია თუ ახალ ახალი ევა-ვილი ამოდისო მიწიდაძ.

რა განცხრომაა და რა მშუტნიერებაა მაშინ იქ ბუნებაში! ამისი არც აღწერა და არც მოთხრობა არ არის შესაძლო როგორც რიგია.

გათენებისას ჰერიამი გამოვეთხოვეთ ჩუტნ წი-

ნამძღოლსა და წავედით ჩინებულის ცხენებით. გზა იყო ტუიანი: სოკი მუსისა და სოკი ნეკერჩხლისა, მაგრამ რამდენიც წინ წავიწიეთ, იმდენი მუსის ტყე შეიქნა იმჯათი და ბოლოს გაქრა უკანასკნელი სე მუსისა ასე, რომ ბოლოს დარჩა წმინდა ნაკერჩხლის ტყე. მე არაოდეს არ მინახავს იმ გვარი ნაკერჩხლის სეები. ღერი მათი არიან განსაცდურებელის სიმაღლისა, სწორეები ასე რომ კარგათ გამოდგებიან სომაღლის ანმათ (Мачта) სოკი ერთს მათგანსა აქუს ორი ადგილი სისქე.

როდესაც მომაგონდა, რომ ის სეები აძლევენ მაქარსა, მე უეურებდი მათ ტკბილის გრძნობით. ბერქერონი სომ ისე აქებდა მაშინ იმ სეებსა, თითქო თუთვეული მათგანი უოფილიყო მაქრის თავი.

ჩუწნ მალე მივაწიეთ იმ ადგილთან, სადაც მუშაობენ მაქარსა. ის ადგილი ჰგავდა რაღაც ზატარა სოფელსა. ზატარაზატარა ქოხები იყო აქა-იქა გაბნეული მასლობლად წუაროსი და ზატარა ღელისა. კიდევბუდ იმ ღელისა იუენენ მშუწნინგრათ თეთრათ გაშლილნი დიდროანნი უვავილნი (Марионин) ქოხების შუაში არის გაკეთებული კერა (Очагъ) სამის დიდის ქვსაგან; სოფელს გარშემო არტყია

ურმები, ეს არის იმის სომეგრე და თავის დასაცვაზი მსეცებთაგან.

კერას გარშემო სდგანან კასრები შაქრის წვე-
ნით და მასლობლად მათსა ეარაულები, (მცველები)
თოფებით, რომელნიც დღე და ღამ უდციან მათ,
და ძლივს დაიცვენ მათ სსჭა და სსჭა მსეცებთა-
გან, რომელთაც ძრეულ უუვართ ეს ტკბილი შაქ-
რის წვენი. ისინი ისე ხარბები არიან და სწუ-
რით იმის დაღევა, რომ თითქმის აღარ ერიდე-
ბიან არც თოფსა და არც კაცსა.

როდესაც მიუასლოვდით იმ შაქრის ბანაკსა,
ჩუტნი შევნიშნეთ, რომ ორი რაღაც დიდი ცხოვე-
ლი იჯდა სესედ და ელოდნენ იმ წამსა, როდე-
საც ეარაული შეაქცევდა მათ ზურკსა, რომ სასწ-
რაფოთ ჩამომსტარიუნენ და ერთი ენა მაინც მო-
ესვათ ტკბილის წვენისათვის. მაგრამ ჩუტნმა მარჯუ-
ტევიამა მოაკლო ისინი საუკუნოთ იმ კმაყოფი-
ლებას. რომდენისამე წუთის შემდგომ ისინი ჩამო-
სცვივდნენ ორნოვ ძირსა ტევისაგან კასურეტილნი.

აი დასაწეისი ჩუტნის შექცევისა, საუვარელო
მეგობარო, მითხრა მე ბერყერონმა.

ჩუტნმა ტევის სმამ შეატეობინა ეველას ჩუტნი

მისვლა; ეოვლის მსრიდგან მორბოდნენ იქ მუშე-
ბი და უკრავდნენ თავს ზატვიისცემით თავიანთ
ზღას.

ის მიუტებდა იმათ ალერსიო და კითხავდა:
როგორი არის შაქრის მოსავალიო?

მოსავალი არის ძრეულ ჩინებული, მიუგო უფ-
როსმა მუშამ; ამ კვირებში სულ ვეკლა ბოჩკა გა-
იმსება; უნდა ვეცადოთ გადავასხათ ისინი საღმე,
თორემ ჩუტნ უნდა ვისსდეთ უსაქმით გულსკელ
დაკრეფილნი ერთ კვრეს უკან.

კარგი, ჩუტნ მაგისას მოვასწავებთ, უთხრა იმას
ბერჟერონმა და უბძანა მომხადება საუსმისა.

ქოსის წინ იდგა საჩრდილობელი, (ბესედკა)
წევით იყო გადასწორვილი; და გარემომო იმისა იდ-
გნენ რამდენიმე ნეკერჩხალი; საფსულში ერთ რიგი
მცენარე შემოსვეული იმათ ღვროვბსედ შეადგენს
მშუტნიერს მწვანე მის კედლებსა. მაგრამ მაშინ,
როდესაც მე ვიყავი ბერჟერონთანა სეები იდგნენ
უფოთლოთ, და მსოლოდ მისი გარდასასურავი
და სკამი სისა აჩვენებდნენ, რომ ის იყო ბესედკა,
დღეკი იყო თბილი, სასიამოვნო. ჩუტნ დავსსედით
ბესეტკაში სტოლსედ, რომელიც იყო ერთი განი-

ერი მუსის ფიცარი დაკრული ოთხ ჰალოზედ მი-
წაში ჩასმულზედ. სასლის ჰატრონმა იმ სოფლი-
სამ მოგვიტანა და დაგვიღო წინ დათვის ღორი,
შემწვარი გარეული ინდოური, ცხელი კვერცხები და
ერთი დოქი ნეკერხლის შაქრის წვენი, რომითა,
რომელიც იყო ძრიელ სასიამოვნოს გემოსი.

შემდგომ სადილსა ბერჟერონმა მიმიპატიუა მე
იმ ტყეში, სადაც მუშაობენ შაქრსა. აი როგორ
აკეთებენ ამას ბერჟერონის მუშები: თვთვეულს
მუშას დაურიგებენ თითო ჰატრონ ბურღოსა, რამ-
დენსამე სის კოკას და მასრას პროჰის სისას;
ამ იარაღებით ისინი წავლენ და დაიფანტებიან
ტყეში სსჷა და სსჷა მსარეს, იმოიჩევენ ყოველი
მუშა სესა და გახვრეტს სის ქერქსა ბურღით, უფ-
სვიდამ ორ ადლის სიმაღლეზედ, მერე ჩაურჭობს
მასრას ვავრეტილს, ალაგს და მეორე იმის ჰირს
ჩაუშვებს სის კოკაში. აქ ის ძრიელ გაფრთხილე-
ბულია, რომ ძრიელ ღრმათ არ გახვრეტოს სის
ღერო, ამიტომ, რომ შამინ ბევრი წვენი აღარ
გამოვა სიღამ. ჩვეულებრივ სეს უხვრეტენ იმ მსა-
რეს, რომელიც მიქნეულია ჩრდილოეთისაკენ; შე-
ნიშნულია, რომ ის კვერდი უფრო მდიდარია წვე-

ნით, ვინემ სსვები. მაშინ დაიწეებს დენას ვერ
თითო ვერცხლის ფრის წვეთათ, მერმე მოუმატებს
მცირე ნაკადულსავით და შემდგომ მოდის როგორც
წეარო, ჭურჭლები მალე ივსებიან ერთი მეორე-
სედ. იმ შეკრებილს წვენს ჩაასხმენ დიდს ქვაბში,
რომელიც ჭეიძია. დიდს ძელსედ ორს მაღალს
სესედ დამაკრებულსედ.

ქვაბ ქვეშ ანთია ძლიერი ცეცხლი. იმ წვენს
ადულებენ იქამდინ, ვინემ არ გადაიქცევა ბადავით
(сиропъ) ნასეკარ საათის დუდიდის შემდგომ კად-
მოიდებენ ცეცხლიდამ ქვაბსა. როდესაც ბადავი
გაცოვდება, იმას გასწურვენ ძაღის საბანში და
ბოლოს ჩაასხმენ ფორმებში. და იმ დღიდან ის
შეიქნება სასმარებელი ანუ გასასვიდი. იმას აქვს
მოყვითლო ფერი. მუ დავლით ვაგა იმ საქრით
და შევნიშნე, რომ იმას აქვს რაღაც საკუთარი
კეთილ სუნოვანი გემო.

ერთი ნაკერხლის სე აძლევს წელიწადში ოთ-
ხს ვირვანქა საქარს და ნიორკის შტატში აკეთუ-
ნენ იმ ნაკერხლის საქარსა ორმოც მილიონს კი-
ლოგრამაში (კალოგრამა არის ორგირვანქა ნასეკარი).
კალოგრამა ეს შეადგენს უმთავრეს ადვბ პიტეობას

იმ მსჯისას და ეოველ წლივ ჭეიდიან ორმოცის მილიონის დოლარისას (დოლარი ცოტა მანეთსედ მეტია),

ჩენგ წელსა, შეერთებულს ამერიკის შტატებში ეო შეკრებილი ნეკერსსლის შაქარი ორასი მილიონი კილოგრამი. ჩენდ წელში საქვენო გამოყენის დროს ეო რამდენიმე თავი იმ შაქრისად; კომისიის ჩლენებთა აღიარებს ის ვარგისათ, და კემო იმისი ჭჷოვეს სასიამოვნოდ.

ერთი და იგივე ხე აძლევს შაქრის წვენსა ოცის წლის განმავლობაში უედრისედ. მხოლოდ საჭიროა კაცმა დაიცვას ის სიფრსსილე, რომ არ გახვრიტოს ერთსა და იგივე ადგილსა; გახვრეტილი ბურღისაგან ადგილი მთელდება ისევ ერთს კვირასედ, შეიძლება ერთმა ხემ ჩასტეს შვიდი გირვანქა შაქარი ერთ დროს, მაგრამ მაშინ ხე ძალე გასმება, და ამიტომ ოთხს გირვანქასედ მეტს არ ადენენ წვენსა.

საფრანგეთსა და გერმანიაში ცდილობენ ასლა გააშენონ ეს სასარგებლო ამერიკის ტყე; ბოგემიაში გრაფს არემბერგს აქუს ამ გვარი ტყე, დარგული იმისის წინაპართაგან. ესლანდელს დროს იმ

ტუებში გროვდება შვიდი ათასი ცენტნერი შაქარი და სსჭა ალაგს ევროპისას რამდენს აგროვებენ, სწორეთ არავინ იცის.

მთელი დღე ჩუტნ ვიყავით ლაპარაკში მსო-ლოდ შაქარსა და მის ალებ-მიცემობაზედ, მაგრამ მე მწეინდა ისა, რომ ჩემმა სახლის ჰიტრონმა თითქო დაივიწყა სრულებით ნადრობაზედ აღიქმა. ბოლოს მე გავბედე და მოვაგონე ეს.

--მოთმინეთ სალამოდინ და ნახამთ რა შექცევა გველის ჩუტნა, მითხრა მხარულმა ბერქერონმა.

მე უცდიდი სალამოს მოულოდნელად. ბოლოს დაბინდდა. როდესაც მუშები ვასმამსა სჭამდნენ, იმ დროს ჩუტნ მოგვესმა მორიღამ რაღაც უცხო სმა. ჯერ მორს ისმოდა ეს სმა, მერე თან და თან მოასლოვდა და გავარჩიეთ ცხადად რომ ის იყო სმა სსჭა და სსჭა მხეცთა. მაშინ მე ვკითხე ბერქერონსა, თუ რას ნიშნავდა ესა. ზასუსის მაკიერთ ბერქერონმა მიმაშვირა ხელი სის წვერისაკენ. როდესაც მივაკვირდი ხეს, შევნიშნე, რომ იმ ხესზედ რაღაც შავათ იდვა, ასე რომ მე შევყენა ის დიდ მკორინჯლის ბუდეთ. ესროლე მავას, მითხრა მე იმან ბოლოს; ეგ ენოტია.

მე ვესროლე და მოგვალი საწეული დაუდევარი ენოტი ტევია მოხედროდა მიც გულში. მერე დაუწეე ურება სსტა ალაკს სსტა ნადირებსა. დიდსანს არ დამჭირდა ცდა; ეოვდის მსრიდამ მობობდნენ ტებილს სავსეს ბოჭკებთან, სინჯაფები, ენოტები და სსტა მრავალი მსეცი. იმათი განრწყვა ბნელაში მნელი იყო, მაგრამ იმათ ღალატობდათ იმათი ელვარე თქალები, როდესაცკი გაასელდნენ თქალებსა და გაანათებდნენ ცუდსლივით, მაშინ ჩეტნ იმათ უმარჯვებდით ჰირდაჰირ თქალებში. ბოლოს ატედა ისრეთი სრალა, როგორც თმიანობის დროსა. თუთ ბერყერონა, მე და იმასი მუშები წამ და უწუმ ვავსებდით ჩეტნ კარეს თოფებსა, და იმ გვარი ჭანტასტიკური ბნელაში ნადირობა განგრძელდა თიოქმის გაოქნებაშდის; ბოლოს ჩეტნ დავისვენეთ და მივსწევით და მიღშააც კიდევ შემოგვესმოდა თოყის სმა ბოჭკების ეარაულებისა.

მეორეს დღეს მოვაგროვეთ ჩეტნი ნანადირევი და აღმოჩნდა, რომ ჩეტნ მოგვეკლა ოცი სსტა და სსტა ნაირი ნადირი, და იმ რიცხვში ერთი საშინელი დათვი.

ამ გვართ მე გავატარე მთელი კვირა ბერყე-

რონთან, და ისე გაიარა იმ კვირემ, რომ სწულაბდ
არა გამიგინარა. უოველს დღეს დავდიოდით სანა-
დირთ, იმ ერთს კვირეში, სან მარტო და სან
ბერკერონთან, და საღამოს ვიჯექი სოლმე სის
ძირში და ვმველიდი მუშებს ღამის ტუის ქურდების
სოცვაში.

როდესაც დავბრუნდით ისევ შიკაგონში, ბერკე-
რონი მეთხზავდა: სომ არ მომეწეინათ ჩუტნს ტუის
საცხოვრებელშია?

როგორ თუ მომეწეინათ მეტქი, უთხარი მე იმას;
მე იმუიათად გამიტარებია ჩემს სიცოცხლეში იმ
გვარი კვირა მეტქი, და ვაღი მაქუს შეგწირე-
დიდი მადლობა ამ გვარის დაუვიწვარის ჩემთვის
სტუმრობისათვის მეტქი. თქუტნ თითონ მადლობის
დირსი ხართ ჩემგან, მითხრა მე ამაზედ ბერკერო-
ნმა; მართალია თქუტნ კარგათ შევეცდით ნადირო-
ბითა, მაგრამ რამდენი მაქარი გადამირჩინეთ მე
მსეცობისაგან თქუტნის მარჯვე სროლით და იმათის
დასოცვითა. ჩუტნ თუქცა გვგონია, რომ უეარაუ-
ლებთ იმ მაქარსა კარგათ, მაგრამ დარწმუნებული
ვარ, რომ მეოთხედს ჩუტნის შემოსავლისას მაინც
ის ტუის ქურდები სჭამენ; მაგრამ მადლობა ღმე-

რისა, წლევეანდელის მოსავალით ძალიან კმაყოფი-
ლი ვარ და კარგ ფულსაც ავიღებ.

აბა მიიხარით სწორეთ რამეთუ ახლებთ წელს
თქვენს შაქარში ვკითხე მე. მოვლა იმ ჰლანტაფი-
ისა არ მიღირს მე არც ერთს ზენსათ (კამეიკია),
და შემოშდის წელიწადში შვიდი ათასი დოლარი.

ეგ ძალიან კარგი შემოსავალია; მართლათ
თქრის სეები ფოფილან მეთქი ეგ ნაკერჩხლები,
უხსარი მე ბერყერონსა.

ბოლოს ჩვენ შიკავთში მეგობრულათ დავმარ-
დით ერთმანეთს. შემდგომში მე შემსუღა ერთსულ
კიდევ მოსულა ბერყერონის დიდს ნაკერჩხლის ტყე-
ებსა, სადაც უწინდებულათ ვსოცდით ჩვენ იმ ტყის
შსეებსა, რომელთაც ასე შურდათ ბერყერონის
სიძიდრეა და ასე დაუპატიჟებლად იღებდნენ წი-
ლსა იმის შაქრის შემოსავალში. -

გ. დიდუბულიძე,

სწარსეთის ჰოენიაზე. ()

აზაბების სარწმუნოებრივი მტარვალობა ისე განცხოვლდა და ისე განმლიერდა აღმოსავლეთის მხრისკენ, რომ მეზვიდეს საუკუნეში იმათმა ბარბაროსობამ თვთქმის სრულებით დასცა სწარსეთი: სამეფო სჯული სწარსელებისა, დაწეობილობა, სარწმუნოება--სრულებით შეიცვალა და შეიწროვდა აზაბებისაგან, რომელთაცა დაიბერეს ეს საკელმწიფო; იმათ, სრულებით მოსხვეს სწარსელების მწიგნობრობა და ჰსწავლა. ბევლად-ბევლი სწარსელების მწიგნობრობას უნდა დაუთმო ალაგი აზაბების მწიგნობრობისა და სწავლისათვის; ამ უბედურის

(*) ჩუწნა რეაქციამ მოიბოვა ახლის წლისათვის კადევ თანამშრომელი რუსულს ენაში დაკვლოვნებული. რომელიცა სშირად სწერს და ჰბეჭდავს ხოლმე სხუა და სხუა გასეოებმა: დღეის ამის იქათ, ჩუწნს «ციციკარსაც» აღუოქვა მწერლობით შემწეობა ქართულს ენასედ და გადმოგვცა ორა თსწულებს, — ერთი ეს, რომლის ბეჭდავსაც ახლა ვიწუობთ და, მეორე არის, გამედა. ამ უკანასკნელს მოკელს დროში წაგაკითხვით ჩუწნის უურსადის მკითხველებს, — ჩუწნის მხრივ ამის მეტი არა გვეთქმისრა ახლა, რომ შედლობა შეკლავათ უფ. ი. კვლასთვის ამ სტატის აკტორს, რომელსაც გამოუკრებია ეს სტატია ფრანგულსულიადგან. — რედ.

სამეფოს ლიტერატურის გრამმატიკული შიშარტულ-
ლება სრულებით დაიკარგა იმ დღემდინ, მინამ გა-
მოჩნდებოდა სპარსეთში მაჰმადი, გამოჩნდა თუ არა
მაჰმადი, სპარსული ენა შეიქნა მდიდარი ენა, სმ.ა-
ვანი, რომელსაცა ასლა ემასიან ასალ სპარსულს
ენას.

არ არის ამასედ ეჭვ, რომ წინასწარ შეტევე-
ლის მაჰმადის გამოჩენამდინ სპარსელებს ეეოლებ-
ოდათ პოეტები; შესაძლებელი არ არის,--იმ მსა-
რესედ, სადაცა ნათელი და მოწმენდილი ცა იმჯა-
თად დაიფარება სოლმე ღრუბლებით, და სადაც
ბუნება, ისე სავსეა ნაყოფიერებით და კეთილ--სა-
ენოსელ სურნელებით სუნთქავს და სრულებით
განცხრომაშია ეოველი მამაკუდავი, რომ არ მოი-
ვანდეს კაცსა გრძნობაში და აღტაცებაში, უმეტე-
სად ნიჭიერს მწიგნობარს. მაგრამ არაბები ეოვლის
ღონის-ძიებით ცდილობდნენ მოესპოთ ის, რაც წი-
ნააღმდეგი იყო იმათის სარწმუნოებისა, იმათის
წეს-დებულებისა, იმათის ენისა. ეოველს ფესის
გადადგამასედ ზღვენიდნენ არაბები სპარსელებს, ერ-
თის სიტყვთ ეოვლის ღონის-ძიებით უნდოდათ
მოესპოთ იმათი მეოფობა ქვეყანასედ. ზოგი ერთის

სწარსელებისაგან, რომელნიცა მტკიცედ იღვწენ თავიანთ მამაპაპათ სარწმუნოებასედ და წესსედ, დაფარულად შენასული იყო ის სამღრთო წიგნები, რომელსაც ევროპაში ეძახიან ზენდ-ავესტი, (ზენდ-ავესტი ის სამღრთო წიგნია სწარსელებში. რომელიცა მისდევს ზაროასტროს სწავლის კვალს).

ახლანდელი სწარსეთის ჰოესია თუ მომდინარეობს, ისევე მომდინარეობს არაბების ჰოესიითგან. ამ ორის ერის სათავე,--სწარსულისა და არაბულისა ერთია,-- როგორც ამ ენასედ დაწერილ ჰოესტიურ ლექსების თხსება არის ერთი, ისე უორმა არის ერთი, მაგრამ ამ მკვავსებაში ზოგი ერთი განსხვავებაც არის: არაბულ ლიტერატურას თხსება აქუს, გამოსთქუას და აღწეროს რომელიმე საგანი ცუცხლებრივ მკვნებარედ, ცუცუად მართლლვარე; უცებ ნახავთ გადადის ხან ომსედ, ხან მწეემსებზედ, თავისუფლებასედ და გრძნობით აღელვებულ სურვილსედ, როგორც შექმნილია თვთ ბუნებითვე; სწარსულის ჰოესიის თხსება არის გამოსთქუას და აღწეროს საგანი ბრწეინვალედ, ნახად,--წარმოადგენს იმათი ჰოესია როგორღაც გამოუთქმელ--ტკბილს სიამოვნებას, რაღაც რამ აუტა-

ნელს მწუსარებას, მკეტნივრად შეერთებულს სიუვა-
რულზედ, ცხადად წარმოგიდგენთ კაცის სიამოვნე-
ბის ამოებას და კაცობრიობისათჳს მიუნდობელს
სოფლის გარემოებას. რა არის ახლა ამისი მი-
ზესი, ჩუწნთჳსა ვთქვათ? ამის მიზეზი განსჯეთ,
ჰოლიტიკური ძღვომარეობა სხარსეთისა; არაბები-
საგან იმათი შეწროება, იმათი დამონაგება.

ამ ორს ლიტერატურაში განსსვავება არის კიდევ-
გამოთქმაში, ენის დაწმასენაში და მისვრა-მოსვრაში,
არაბის ენის თჳსება ის არის, რომ ჯეროვნად,
კაფიათათ გამოითქმის ყოველი სიტუქა და ამან-
თანავე გამოთქმაცა აქჳს;--სხარსული ენა არის ტები-
ლი ენა და სავსეა სრულის გარმონაით; სხარსე-
ლებს ზოგი ერთი სიტუქები არაბებისაგანა აქჳსთ
მიღებული და სმარობენ შემოკლებით; არაბები
რასაცა სმარობენ სიტუქებს, თავიანთი საკუთარია,
ისე რომ სსვათაგან არც თუ ერთი ლექსი აქჳსი
მიღებული და გამოთქმაში გრძლად გამოითქმის,
ესკი უნდა ვსთქვათ რომ ამ ორივე ენაზედ ზომა
სიტუქებისა ისე ერთ გვარია და ისე ერთ ზომა-
ზედ, რომ ჰოეტს ადვილად შეუძლიან, თავისი
გრძნობა მრთლად გამოთქქას, ადვილად. ლექსების

მშენებლებს მიცემისათვის სწარსელები სმარობენ ლექსებში სხვის ნათქვამებს, იმათებურათ ამახსნიან და ისეც არის იმათში თქმული, «მეწივე მარგალიტით უნდა შეისხასო.»

სამის საუკუნის განმავლობაში სწარსელების ჰოეზიას ემინა დანგრეულ--დაქცეულ მეჩითებში და მხოლოდ მეფეების ტახტის ქვეშ. როდესაც გაჟღერდა მეცნობე საუკუნეში სწარსეთში სამნიდას, მაშინ შეიძრა სწარსეთის ჰოეზია, მაშინ გამოუხიზლდა, და კეთილშობილურად გამოსთქვა იმათმა ლიტერატურამ სრული თავისი გრძობა და გამოიჩინა სრული ძალა.

სწარსელებსა აქვთ აურაცხელი ჰოეზია, სადაცა აწერილნი არიან თავს გადასავალი და გამარჯვება სწარსეთის გმირებისა; მაგრამ ამ ჰოეზებში არც ერთი არ შედარება «მასნამეს» წიგნი მეფეთა. ეს წიგნი შეიცავს მრთელს სწარსეთის ისტორიასა სამი ათასის წლის განმავლობაში; ეს წიგნი არის სწარსეთის ილიადა, რომელიცა არის შედგენილი ასი ათასის ტაქისაგან; ეს ილიადა არის სასალსო. ისეთი დღესასწაული არ გაივლის სწარსეთში, ისეთი მეჯღიში როგორ იქნება, სა-

დაც რომ არ იძლეოდნენ მასხაშვიდგან რომელსაჲმე ტაქსა. მსწავლული ორიენტალისტი უ. ჟონესი, ჭერდუს შედარებს გომერს და სსჭათა ძორის ჭნაებს, რომ ამ ორთა ჰოეტების ქმნილებაში არის ერთგვარი სინამდჯლე. ეს გამომჩენილი მსწავლული ანბობს, რომ ამ ორთა ჰოეტთა თავიანთის თსხულების სასე გამოუგვლევიანთ თჯთან ბუნებისაგანაო, ამათ თავიანთი აზრები არა აქესთ გამოკვლეული სსჭების აზრებისაგან, როგორც სწადიან მწერლები. სპარსეთის ჰოეტი სრულებით არა დგას ტრადის ჰოეტის მდებლს. გომერი განსაკუთრებით იმ აღწერაში გვაკჯრვებს, როდესაც გაერთეება ორის საგნის შედარებაში იმ აზრით, რომ უფრო ფიცნათ და უწესურად გამოხატოს ბრძოლა, მაგრამ ჭერდუსი თავის გმარებს ისე ცნადათ, ისე ნათლად აღვიწერთ, რომ ვერა ჰოეტი იმას ვერ შეედარება.

«რა ნახა ბარსუჰმა, თავისზედ მომავალი მტრის ღაშქარი, მიიტევა როგორც მძვინვარე ღომი თავის ულუფას; აბჯარ შესხმული, მსწრაფლ ტანსოფანძან გარდიგდო ოქროს ქამანდი, გაირჭო შესამწუნებელი მუხარადი და მოიღო ქარქამით

თავისი ბასრი მასჯლი. . . სან მოისრიდა წელს თავის რაშსედ და ისე შეთამაშებით სცემდა მტერს მასვილს, აღმასებრ მჭრელსა; გაუტევედა, გამოუტევედა და ისე მიმოცურავდა ჭაერში, როგორც ღრუბელი, ვინცა ნახავდა ამას იტეოდა, ცა არის ესა, ანუ დღეო და ანუ ედემით გადმოქმდინარე წებლიო;-- იტეოდა კაცო, რკინის სე არის და იწწევა ქლე-როვანად ვითა სპილენძის ფიცარიო.

აი კიდევ ჩანებული აღწერა რომელიც უპირველეს საბერძნეთის ზოეტებსაც ვკონებ გაუჭირდებოდა.

ასახსლე მისი (ჭერიდუნისა) სიმაღლით ცას ებჯინება; სოლო მხარე იგი, სადაცა ის იმეოფება გამსგავსება დამატებობელს სამოთსესა,--მიწა მსრისა მის მოჭფენს გუნდრუკის სუნს და ქქანი მასედ მდებარეობენ ოქროსანი. იმ მსრისთანა ძალაღი მთა არა მხარესედ არ მოიპოვება, იმისთანა ვრცელი მინდვრები არა ქვეყანაში არ არის. ჭერიდუნის ერთი ღიმილი მოსცემს მრთელს ქქეჯანას სისარულსა. როდესაც მიუასლოვდებოდა იმას, თავი აღიღო ძალა, იმის სასიღვან გამოქეტეველებდა რაღაც საიდუმლოება, თითქო ზღანეტებს ელაპარაკებო. კელმწიფის მარჯვნივ მხარეს იდგა

სპილო, სოლო მარცხნით ლომი ზქელის ჯავრის მექონე; ქუჭენის სიმკრეველ დაფენილ იყო ქვეშე ფერსთა მისთა. სპილოს ზურგზედ იდგა ოქროს საკელმწიფო ტასტი და ჯაჭვ ლომისა იყო შედგენილი სსჭა და სსჭა მკრფასის თვალ მარგალიტისაგან. აღტაცებაში მოსული მიუხსლოვდი მე უდიდებულეს კელმწიფეს და ვნახე ბრწეინკალე ტასტი, რომელსედაცა ბჰანდებოდა მევე, ის განანათლებდა მზისა მსგავსად; თავზედ კდგა სამეფო გვირგვინი, თვალმარგალიტით მიჭედლი, თმები ევარბ თავზედ ოქრომკედის მსგავსია სახე უგვანდა მშუჭნივრად გადამლილს ვარდსა. . . როდესაც ვნახე იმისა მჭევრ-მეტეველება, გამაკვრვა იმისმა სიბრძნემ, სულგრძელებამ და სიმძღემ.»

არის ნაწევები ჭერდუსის თსსულებამი, რომელიცა შეეღარება უზირველეს გომერის თსსულების ადგილს. ეს არის ნაანბობი მსეღარისა, რომელიცა უანბობს მანუხარ კელმწიფეს დევების ბრძოლას.

«როდესაც საამ იქოუებოდა კელმწიფის წინაშე ქუჭენის ჰერობელისა, იმან მძიმედ თავი დაუკრა და მიუხსლოვდა მეფეს. მანუხარ, განმშუჭნებული სამეფო გვირგვინით წამოდგა თავისის ტასტითგან,

რომელიცა შედგენილი იყო სპილოს ძვლებისაგან და განმჭუნნიერებული მკრფასის თვლებით, მრავალი რამ იკითხა და შედგომს უბანა თავის ახლოს დაჯდომა. კელმწიფემ მსწრაფლ ჰკითხა თავიანთ მტერებსედა და საშინელ მასანდარის მღვეებსედა, გმირმა უოველივე უანბო წერილათ ამ სახით; აკელმწიფეო! ღმერთმან განაგრძოს სიცოცხლე თქუწნი, მარად ჟამს ბედნიერებით! ღმერთმა შეუძლოს უოველი ბოროტი ახრი მტერს თქუწნესედა. მე ვნახე მდგომარეობა იმ საშინელის მღვეებისა, როგორც გააფთრებულ ლომებისა. იმათი მეომარი გმირები ისეთნი არიან ბრძოლაში, როგორც გამძვინვარებული ვეფსვები.

რამწავეს შეიტყეს იმათ ჩუწნი მიასლოვება, იმ წამსვე შექნეს გამარჯვებით ეჯრილი ქალაქი. საშინელი იმათი ჯარი დაიწეო რასმებად და დაფარა მსის სსივები. ზოგნი იკრიბებოდნენ გორებსედა და ზოგნი ვრცელს მიხდვრებსედა. . . ჩემის ლაქრის ჰირველმა რასმმა გამოსთქუა შიში! . . მტრის ჯარის თაოსანი იყო, გამძვინვარებულის მკელისა მზგავსი, უოველთ გმირებსედა კეთილმობილი, გამოჩენილის საღმიას ძული; იმისი ტანი

ემსგავსება თუთ ძალღალს ალვის სეს. დედა იმისი ეოფილა სოღალას ქალი, რომელთ წინაშე ეოველნი ღამქართ წინამძღვარნი აწიან მტვერნი.»

«გარნა ორნივე ღამქარნი უახლოვდებოდნენ ერთმანერთს, ძათის ფერსთა მტვერისაგან ჭაერი დაფარული იყო, ჩქვწნის მეომრების ზიწის სასესედ ეღვათ შაფრანის ფერი. მე გავამსწეებდი იმათ და მიუძლოდი რა წინათ, უცებ გამოფინდით საშუალ მტრის ჯარებისა, ჩემი რაში, სპილოს მსგავსად ღონიერი, ისე დასტოდა გასურებული, რომ თუთქოს ჩქვწნ ფერსთა ქვწმ მიწა იმერისო. რა ეს ნახეს, ჩქვწნი ჯარი გამსწედა, გაბედვით მივიდა წინ და შესვდა ვაჟკაცურად მტრის ჯარს. ვერავინ შეიტყო ჩემი სმა და გაცობული იყო ჩემის ნაჯახის ცემის გამონაცემის სმითა. ანთებული მოუთმენელობით და სურვილით, რომ გაეპო ჩემი თავი ორჯა გან-

ჩსლებულის სწილოს მსგავსად მომიხდა მე. რა ვიგრძენ ეს, მოვიხიდე მასის გამოწყობი მძვლდი, რომლის ისარის წვერი იყო რკინისა და რა ვსტეორტნე, მეჩვენა, რომ მუხარაღი იმისი თუთქმის მუასეღ გაეზო, ამასთანავე ვნახე, რომ ბეჭებშიც დაჭრილიყო, არ დაიძალა, მომიხდა და რა ცხენესეღ ბარბაცებდა როგორც მთვრალი, ამოიღო ინდოეთური სრძალი. დიდო კელმწიფეო! იმისი გულისმოსულება და გაკაპახება ისეთი ძლიერი იყო, რომ თუთ დიდროანი მთები იმის ფერსო ქუჭმ მერიეოდნენ. რაც შემესება მე, ვსდექ უძრავათ და ველოდი შევსვედრეიავ იმას ზირასზირ. იმწავს მომიანლოვდა, ვტაცე უნებ კელი იმის ძრეელს სრძალს, ერას წუთში როგორც გამბძინვარებული ლომი, მივარდი თავისივე სრძლითა გავაჰე ორათ, აკვლიჯე უნაკირითგან და დავეცი მიწასეღ.»

«რამწავს დაინახა ძორის ჯარმა თავი-

სის წინამძღვრის ესრეთი სიკუდილი, და-
 ანებეს თავი რაც რამ ეხადათ და
 გაიქცნენ რაც ძალა და ღონე ჰქონდათ.
 ვრცელი მანდვრები, გორეები და ჭაობები
 ირეოდნენ ეიყინის სმით, ბრძალის ველ-
 სედ იმ დღეს დაწვა მტრის ჯარისაგან
 თორმეტი ათასი კაცი. . . ვის რა შეუძ-
 ლიან დააკლოს დიდებულთ კელმწიფევ
 თქუტნს ძრეელს სამეფოს ტახტსა? იმათი
 ლაშქარი შედგენილიყო სამასის ათასის
 კაციანგან, გულოვანის და ახოვანისაგან.»
 სამმა რა დაასრულა ანბავი, მანუჩარმა
 აიღო სისარულთი აღტაცებულმა ცადმდე
 თავი და უბანა უწარჩინებულის მეჯლიძის
 გარდასდა.

ეს ალაგი ჩუტნის აზრით არის თა-
 ვის კვალბასედ უწარჩინებულესი აღმოსავ-
 ლეთის ლიტერატურაში. ჭერდუსს თუ რამა
 აქუს თავის ქმნილებაში მძუტნიერი და უ-
 წარჩინებულესი, ეს ამისათვის, რომ იმან

იცოდა ზედ მიწვევით რომელი გამოეკვლივა
 თავისის ჯანგისაგან ლბილას და წაწათ
 გამოთქმისათვის,--ამასვე უფრო მაშინ და-
 რწმუნდება მკითხველი, თუ რომ გადაიკი-
 თსავს ქედუსის ზოგას, სადაცა აღწერს
 ბრძოლას როსტომ და ესტენდერის შორის.

(ზოგი შემდგომში იქნება.)

ოვ. ევლანოვი.

საღაებოს ფურცელი.

ღმერთმა აგურთხოს თქვენსა მანა წყალა, ღმერთმა დაღორცოს თქენი შემქნელ-მშობელი სამხელა! თქვენვე იქნება გააკრვით და ივითხეთ, რათა? — რათა? ამისათვისა, რომ აგრე გუღმსურვალ ბით, აგრე მოუღადავათ, აგრე მეტადინებით შესდგომისართ სასოვადღად თქვენს გეთიდ მდგომარეობას, თქვენს შვიდს-შვილებს სარგებლობას, თქვენს გვარის აღუკვებას. — რათა, საყვარელ ქართველ მკითხველთა, შექმნა, გაწეინა? აქ რა არის შესაშერბელი, აქ რა არის საწეინი? ტყუილს მოგახსენებთ? ეს ტყუილი გახლავთ, რომ სამხელის ენასედ თუნდა ორმადი გასეთი და ორმადი უყრნადი გამოდის? ეს სიცრუით და ფარასკვლობით დოგვათ, რომ ტფილისში დავიანთ ენასედ თუტრა გამაროეს და ჩინებული არტისტებიც შეადგინეს! ჩვენსა, ჩვენს. — აჰ! ღმერთო დიდებულო, როდამდის უნდა იყოღებოდეს გული, ჩვენს მშენებლის ხსიეთებით, — ჩვენსა, დაკვარვით, — დაკვარვით მგონათა სუკუნათაც! — რაღა აღადგენს თქენი ჭირმეთ, — ჩვენსა თანხმობა მწეალათა ბძანა

7

დება ჯერ კიდევ ჩუქნთან, ერთობა გვენაჯიშება, — თუ
 ვასიქსა ჭქონდა და აქქის სურვილი, მოგახსენებენ მთავ-
 რობა არ გვეწავლა. თუთქოს მთავრობა უთუოთ მოვა-
 ლე არის, ჰარი გაგვიღოს და ლუგმა ისე ჩაგვიღოს ში-
 რში; თუთქოს საღესნ მკტი არ შექმდეს ამ გვერებში,
 ან არა და, სომხებს, ახა რომელი მთავრობა ეწევა? ახლა
 მეტყუთ; ისინი მდიდრები არიანო! ვსტყუთ, ვსტყუთ,
 ეს არ არის შინაგანი, ეს არ არის შემოსატანი საბუ-
 თათ, ჩუქნში ისეთი ღარიბი კიდევ არაინ არის, რომ
 წელწადში რვა მანეთის გარდასდა არ შექმდეს, რომ
 თავის საშობლელს ენაზედ გამოცემულ ფურნალები არ
 დაიბაროს, მაგრამ რა საჭირო არის, რვა მანეთის
 გაღება. — რვა მანეთი ჭკუის შესამეშველებლად რომ არ
 გაიღოთ წელწადში რა საჭიროა? — კიდევ ვიტყვი, ვსტ-
 ყუთ! ეს სიღარიბე არის, რომ წვეულებას გამართავთ
და არც ათს თუმანს დაუშურებთ ერთს სადილსკად? ეს
სიღარიბე არის, რომ ერთის სიამოვნებისათვის, რა არის
სასმენელი დატკბეს, სათარს თუნდა ოცს თუმანს მივს-
ტვით ერთს საათში? ეს სიღარიბე გახლავსთ, რომ ჩემი
 ცოლი, და, შვილები, დედიდა, მამიდა, პაპიდა და სხვა^თ
 და სხვა, თუ არ ვუღწევდებოდა გუდაგუდა ოქრომკედით ნა-
 გერ ბაშლუდით, თუ არ ხებრდებით ხაკრდის სალოფე-
 ბით და ნაირ-ნაირ შინაღმამაღლებით არ უშვებ შინა-
 დას ვარში? ვსტყუთ, ვსტყუთ, ღარიბები არა ვართ,
არა ვართ. — აქ ცხადია, ბატონო ქართულო, დამიჭერ,
 მეტყვი, შენც ორბერი ფოფილხარო, წარსულს ნემერში
 იძახდი ღარიბები ვართო და ახლა იძახი მდიდრები

ვართო. . . მართალსა ბძანებთ, მაგრამ, რომ მოგახსენეთ
 რაზედ მოგახსენეთ ესა?—ამაზედ მოგახსენეთ, რომ
ტუვილს ხარვეს, თავის მოყვარებას, ჩუქნის დამაღუპავს
ნასიეთებს ჩამოკვებისათ, და ვიფაქროთ ჩუქნის გონეს
ბის შესამუშავებლს საჭარებესკედ სწავლას ქუჭქანას
 ზედ არა შეეძლება რა. განათლებასთან არაფერი მოვა;
 აქედან წარმოდგება ხალხის ბედნიერება, ხალხის სიმდი-
 დრე, ერთობა, თანხმობა, სიყვარული. სწავლა რომ
 გუქონდეს და განათლება, მაშინ არ გამოუდგებოდით ამ
 სუფუღურს ჩუჭულებას, რომელთაგანც წარმოდგება უეჭ-
 უჭლად სიღარიბე. გახათლება რომ გუქონდეს, მაშინ არ
 გამოუდგებოთ თავის მოყვარებას, დიდებას, დიდებისა-
 თვის რას არა ვიქო! თუნდა დიდებავი შევიძინოთ და
 თუნდა მრთელს ჩუქნის ცნობრებას შევსწავლოთ; საფლავ-
 ვის კარამდინ მივდევთ დიდებას; გუბოს კარამ-
 დინკი არ ვიტყვი, რადგანც თუთან გუბოშიაც არ ვისევ-
 ნებთ და დიდებით შემოსას დავიქებთ, არა, ტუვილია-
 თქო, ბძანებთ! ეს ტუვილი განსჯეთ, რომ გამიხდება
 ერთერთი ნათესავთაგანი ავით, ვერ იმის მორჩენაზედ
 ვაზნეკ ფუღებს, რომელიც აუცილებელია და არც განსა-
 მტუუნარი ვართ: რადგანც სიცოცხლეზედ არას დამო-
 გიდებულა და მეტე, რომ მოკუჭდება; წარით და წარბა-
 ბით, დიბით და სტურათ მოკუჭდავთ უგრძნობელს
 ლეშს, თრმოდს სამოდს სასუფიერო ხალხს მოვიწვევთ,
 სადილს გავმართავთ იმისთანას, რომ შეარცხენოს დემონ-
 თმა კარგი შეკვლაში და იმისთანა ხალხს დავაძლობთ, რომ
 უჩვენოთვე გამძღარნა არიან და ესრებათ გიდეც ჩუქნი

პურის ჭამა, ერთის სიტყვით გვეულებოდა, გვერტების
 კედლები და ისე შევცემიან სარკვეთით გრილს მიწის. —
 არა თქვენს ჭარბით, გვაქვს შეძლება, გავუწერ კეთილად
 რამ შევძლებთ გარდაცვალებულის სულს, ცოტანი არა
 იან ქვრივნი, ხსენი, თბილისი, რომ ლემა პური არა
 აქვსთ? ცოტანი არაან, რომ სწავლისათვის თავს იკრულენ
 და თავიანთის შეუძლებლობით გამოკლებულები არიან?
 აი მადლი, აი კეთილი საქმე, სამადლობელი მაგრამ არა,
 ეს ჩვეულება, დიდება; ეს თვალსაჩინოა, და ქვრივთა
 ხრის გაკითხვა ვი არა; სწავლასუდ ფულის გადაება რა
 დიდებაა! — იმასკი აღარ ვუიქრობთ, რომ სწავლა უფა
 რა დიდი დიდება არის მართლდის ხალხისათვის!
 დიან, სომხებსუდ ღვიწვე და სომხებითვე უნდა გავაზო
 თთ ეს ფურცელი, — ყურნალებსუდ და გასუთებსუდ ხომ
 მოგახსენეთ, ისიც მოახსენიეთ, რომ უკანასკნელს ყუ-
 რნადს ამათსას ექვსასს კელის მომწერსუდ ნაკლება
 არა ჭყავთ. ჩვენსს ყურნადს? აბა «ცისკარს» თუმიც რა
 გორც ყური მოკვართ კმ უოფილნი ბძანდებან ჩვენსნი
 ბატონი ქართველები, როდის ჭეოჯიას ორას, ან ორას
ორმოცსუდ მეტი მკითხველი, — ეს რა ვთქვი, მკითხველი
მეთქი! მკითხველი თუნდა იქნება ორი ათასიცა ჭეავს,
 ასე რომ ერთს სოფელში, ერთი მოიწერს და ცხრა სო-
 ფელს შემოატარებენ. მაგრამ თქვენს ეს ბძანეთ რამდენი
 იბარებენ ფასით, მეტადრე ამ წილადს, ამ ახადს დამ-
დავს წილადს, ვერ ორმოც და ათი, თუნდა ვთქვათ
სამოცია, მართლდის იმერეთში, გურიაში, ახსნეთში, მე-
 გრულიაში და სრულიათ საქართველოში სამოცი განლა-

გან; ვინც წინ წავა, ჩუტნ უკან და უკან მივდივართ; ვინ
 ცნ წარმატებაში შევა, ჩუტნ გვაკლდება; საქართველოში
 ორი ჟურნალი, უჭ. რა ბევრია! ვინ აუკა!—საკვრველი
 რამ უღილა ამოდენა ქუტყანაში, ორი ჟურნალი გვექა-
 ნია, —სომხებში მარტო თეატრი და ჟურნალები არ იგ-
 მარეს, ახლა სალიტერატურო საღაუბოებიც გამართეს
 აქერუმ სომხებო! ჩუტნკი დავალოთ შირები და უუუროთ
 ამ ჩუტნის ძმების მოქმედებას! დალოცვილებო მიგბა-
 ძოთ მაინც, სიშურე არის სირცხვილი და ცოდო, მიბა-
 შვა არ არის არც ცოდო, არც სირცხვილი, არც სათა-
 გილო, მაგრამ ეჭ, რაღა უნდა ვთქვა ამისეღ მეტი,
 რადესაც რომ ეს ჩემი დაშარავი ქარია ჩუტნში, აღარც
 გული მომდევს, აღარც წელი; წარმოიდგინეთ, რომ
 კალამიც აღარ მიგონებს, მაშ ეს კმარა ვერ ხანობით.

მოლაუბე.

ტფლისში.
43. კნ თამარ მედიკოსისა
 ილარიონ ლეონაქოვი
 ანტონ მამულაოვი
 ალექსანდრე მაღალაოვი
 ივანე შაისურაძე
 კნ. ნინო ორბელიანისა
 თ. ივანე მუხრანსკი
50. ტფ. ღენ. ღუბ. კანტა-
 ლიარია
 თ. ივანე სუმბათოვი
 ქუთაისში.
 დავით გვინინიძე
 ქუთაისის საკეთილშობილთა
 შეკრებილებს

ლუკა ისარლოვი
 თომა მაჭვარაძისა
 ეპისკოპოსი გაბრიელ
 თელავში
 თ. გიორგი ჯორჯაძე
 თ. ლევან ჩოლაყაივი
 თეშირხანშერაში
 თ. ნიკოლაოზ ჭავჭავაძე
 ნაურში
 თ. შიხელი ერისთავი
 ახალციხეში
60. შიხელი მაისურაოვი
 ზუგდიდში
61. ალმასხან ანდოშვილ

რედაქციისაგან.

საჭიროდ გრაცხეთ მოკასსენათ «ცისკარს» მკითხვე-
 ლებს, რომ რაც კარგი რომანი იქნება ცისკარში დაბე-
 ჭდილი, ცალკე ნუმერაციით იქნება, რომ შეიძლებაღეს
 ცალკე წიგნებად შეკრება ვისაც სურვილია აქუს. «აკრო-
 რას» ბუჭდვაც ამ აზრი დაუიწყეთ. რომელიც აქამდინარ
 იბარებდა «ცისკარს» და ამ წელიწადს დაიბარებს, იმას
 თავიდან გაუგზავნება იანგრიის ნუმერთან. შესალოდ
 ამას ვითხროთ, ვისაც დაბარება სურს დროით გააგნო-
 სონ, რომ იმდენი დაიბუჭდოს, რამდენიც კელის-მომწერ-
 რნი გვეულოებინ. რედ.

